

FOLYÓIRAT

a perenkivüli törvénykezés és a közjegyzői gyakorlat számára.

A magyarországi királyi közjegyzők közlönye.

→ Kiadja a magyarországi kir. közjegyzők országos egylete. ←

Szerkeszti Dr. CHARMANT OSZKÁR főmei kir. közjegyző,

Megjelenik minden hó 15.-ikén.

TARTALOM: A magyar közjegyzőség. (Programmunk). — Az új örökösödési eljárás. — A telekkönyvi jog az új német birodalmi polgári törvénykönyv tervezetében. — A közjegyzői állások betöltésének kérdéséhez. — Nyílt kérdések. — Vegyesek. — A közjegyzői egyletből. — Előfizetési fölhívás.

A magyar közjegyzőség. (PROGRAMMUNK.)

Közjegyzői törvényünk utolsó szeme annak a törvénytársorozatnak, melylyel visszanyert alkotmányosságunk után törvénykezési rendszerünk alapvető szervezetét nyerte.

Azt a nagy feladatot, mely akkor a nemzetre hárult, melylyel több, mint egy nemzedék fog még küzdhetni míg meggyőzi: igazságügyünknek korszerű módon, de a nemzeti sajátosság hiv megőrzésével való teljes kiépítését, ezen feladat első munkásainak természetesen a törvénykezési rendszer ujjaalkotásán kellett kezdeniök. Nem is a véglegesen; hanem, a mi még nehezebb volt, olyan rendszeren, melynek be kellett illeszkednie az akkori kezdetlegességek keretébe, egyttal azonban magában rejtve a fejlődés képesség csíráit, hogy a későbbi haladásnak támasza, ne akadályozója lehessen.

Ma talán már elfogalatlanul lehet arról az időről itélni, melyre, ha visszanézünk, mintha egész más korba tekintenének, bár nincs egy emberöltő azóta. Nem az idő hosszu, mely tőle elválaszt, hanem az út, melyet azóta megfutottunk; s a távolság, mely a dolgokat valódi méreteire hozza, a kicsinyeket elenyészt, a nagyokat kiemeli, annak az időnek munkáját és munkásait szemünkben tényleg napról-napra emeli. Az egész törvénytársorozat, — melynek beköszöntője az ideiglenessége tudatában készült 1868. LIV.-ik s a fundamentalis 1869. IV.-ik t.-czikk, tetőpontja a 70 és 71 évek törvénytársorozatja s zárópontja a politikai bonyodalmak miatt visszamaradt, de mégis törvénykezési rendszerünk alapkövei közé lerakott közjegyzői törvény — egészében véve, ha nem is méretei, de concep-

tioja szerint, mely elárulja a nagyobbakra képes, magát szándékkal mérséklő erőt, nagyszabású alkotás képét nyújtja, melynek érdemeiből bizonyára mit sem von le az, hogy átmeneti korban létesülve és tudatosan ilyennek szánva, részenkint a bevégeztlenség vagy ideiglenesség képét mutatja, mert, ha intézkedései át is fognak alakulni, az a haladott és fenkölt szellem, mely alkotta és áthatja, mindenesetre maradandó leend.

Ennek az alkotásnak az a darabja, mely talán legkevésbé sínli a múltó opportunitás nyügét, mely nagyjában is jól el van találva, részleteiben is nagyobbára szerencsés, úgy, hogy alig lehet egyebet várni tőle, mint hogy önmagából fejlődjék és némely gyarlóságait magából kivesse, épen a mi közjegyzői törvényünk s alig tévedünk, ha azt hisszük, hogy ez a törvény lényegében és zömében változatlanul fönn fog állani még akkor is, mikor törvénykezési rendszerünkben társtörvényei már régen alapjukban elváltozva, vagy haladottabbak által helyettesítve lesznek. Pedig nem volt könnyű, kockázat híján való feladat ebben az országban egy oly intézménynek meghonosítása, melyet sem történeti előzmények alapjára fektetni, sem az akkori köztudatra támasztani nem lehetett.

A régi királyi s főúri jegyzők nélkülözték a közjelleget s szolgálataink inkább írás-, mint jogtudományukon állt. Azok az egyes nyilvános jegyzők is, kiknek eddig forráskutatóink nyomait találták, bizonyára az olasz cultura hullámvetéseivel tévedtek ide s idegen származású királyaink pártfogása alatt próbálhatták szerencséjüket egy országban, hol megmaradhatásuk alapföltételei: a római jog, a glossátorok tekintélye, a canoni eljárás hiányoztak. Autorizációjukat is a pápától vagy a császártól vették és alig lehet kétség az iránt, hogy, ha egyesek tudtak is maguknak tekintélyt szerezni, közintézménynyé hivataluk soha sem fejlődött; jelentőségük is bizonyára messze alatta maradt az otthoninak; clausola garantigiata Magyarországon egy sem íródott. Bármint volt légyen is, mind a királyi, mind a császári nyilvános jegyzőknek századok óta nyoma veszett s legföljebb a jogtörténész, nem a törvényhozó, gondolhatott reá, hogy az avult emlékeket egy alkotandó modern intézményvel összefüggésbe hozza.

Történelmileg sokkal közelebb áll hozzánk az ősi hiteles helyek intézménye. Kevéssel múlt több, mint egy félszázad azóta, hogy, mint utolsó e nemű hiteles helynek, a szatmári káptalannak a «hitelesség kiváltsága tulajdonittatott» (1836. XIII. tez.) s még azután az 1840. XVIII. t.-cikkkel, mely a Hármaskönyv II. R. 13. fejezetét az összes szabad királyi városokra kiterjesztette, a hiteles helyek száma egyszerre körülbelül megkétszereződött. Az országbirói értekezlet ösmcretes határozata által látszólag ujjászületett az egész intézmény, melynek még maga a közjegyzői törvény is bizonyos szerepet s evvel elismerést ad.

Ez az intézmény, melynek eredete abba a korba nyúl vissza, mikor az írásnak s az írott jognak ismeretét kizárólag a szerzetek birták, melynek hol erődített, zsoldosok által védett, hol egyszerűen a kereszt jele által óvott falai mögött a hit- és birtoklevelek nagyobb biztonságban voltak, mint bárhol másutt: eredetében a külföldiekkel párhuzamos, fejlődésében sajátos nemzeti intézménynyé vált. Hatáskörük — a mai jogrendszer szempontját és kifejezéseit használva — részint a törvényes bizonyosság, részint, bizonyos irányban, a birói cognitio és recognitio feladatával, úgyszólván az egész perenkivüli jogszolgáltatásra és önkénytes jogrendezésre, főleg a birtokbelire kiterjedt (H. K. III. 15. §.). Lényegében hatáskörük összevágott avval, a mit a közjegyzői törvény mai nap az ökiratfölvétel és ténytanusítás czimei alatt a közjegyzői hatáskörbe utal. Tényleg, bármily csekély a külső analogia a közjegyző s a hiteles helyek között, oly nagy a belső, hogy bátran lehet a hiteles helyeket régi törvénykezési rendszerünk közjegyzőinek nevezni. Ma, mikor csaknem kizárólag az okmányörzés és a kiadmányozás szempontjából szokás őket tekinteni, ez analogia idegenszerűnek tetszik. De az előtt csupán accessorius föladatai voltak ezek, melyek az ősiség eltörlése és a telekkönyvi rendszer behozatala óta egyedül maradtak meg régente oly terjedelmes és törvénykezési rendszerünkben annyira lényeges szerepkörükből. Az országbirói értekezlet azon albizottmánya, mely a közjegyzőség eltörlését egyebek között avval indokolta, hogy «a hiteles helyek visszaállításával a közjegyzői teendőik nagy része megszűnik» (l. Rupp Közj. törv. 38. l.) igazat mondott volna, ha nem mond vala anachronismust. Azonban jogrendszerünknek a század közepén óriási elváltozása, a törvénykezési rendszernek is teljes átalakulását tette szükségessé. Amaz a hiteles helyeknek egész belső jelentőségét vette el, emez pedig oly úrt támasztott avult és sajátlagos szervezetük és a modern igények között, melyet áthidalni lehetetlen volt. S így az új közjegyzői rendszert a hiteles helyekkel kapcsolatba hozni ép oly képtelenség lett volna, mint a régi királyi, vagy nyilvános jegyzőkkel.

A külföldi rendszerek, melyek felé ennél fogva törvényhozásunknak ebben is, mint kulturánk annyi ágában, melynek sajátos nemzeti fejlődését századok politikai viszontagságai megakasztották, nyúlnia kellett, nagyjában két rokonságot vallanak.

Az egyik a latin, a másik a német eredetű közjegyzőség. A latin eredetű közjegyzőségnek legjellegzetesebb vonásai az autonom testületiség és a hivatali önállóság, illetve függetlenség. Ebben a két kiváltságban fekszik tulajdonképen az egész közjegyzőség. Forrása és garantiája egyúttal ez a kettő egész jelentőségének; mert a hatáskör lehet tágabb, lehet szűkebb; változó az igazságügyi szervezet haladó fejlődésével, mindenkoron annak többi szerveivel megosztott. De a törvényesen elősmert testületiség megadja az intézménynek individualis jellegét, mely helyet kér, helyet szorít magának már

annál az erőnél fogva, mely az egyéni léttel kezdődő fenmaradás jogában fekszik; s a mi még több, megadja a módját az érvényesülhetésnek s avval tagjai kezébe teszi az intézmény sorsát, kiken aztán egyedül múlik, hogy azt azzá tegyék, a mire maguk képesek s mire maga az intézmény érdemes.

Ezen testületiségnek keletkezése a latin népek közjegyzőségénél magának az intézménynek eredetével párhuzamos. Már a hatodik században voltak Italiában prototabelliook elnöksége alatt egyesületek, melyek mindinkább tömörültek, jelentőségben és befolyásban növekedtek, míg a 13. századtól fogva minden jelentékenyebb olasz város autonomiájának egy oszlopát képezték. Nincs város, melynek statutumai között előkelő helyet ne foglalna al a közjegyzői testületekről szóló fejezet, gazdag és bőven fölhasznált forrása a későbbi történetírásnak, úgy annak, mely szorosban az intézménnyel, mint annak, mely általában a jogtörténettel foglalkozik. Az autonom szabályzott közjegyzőség akkoriban a polgárosult városok igazságügyi autonomiájának tekintélyes része és hatalmas támasza volt. Ennek megfelelő volt aztán a közjegyzői testületnek jelentősége is az illető szervezetek keretén belül. Azon, mai nap barokk ízűnek tetsző ünnepélyességek («accipe potestatem condendi chartas publicas secundum leges et bonos mores») melyek közt az ujoncz a nagytekintetű testület tagjává lett avatva («per pennam et calamarium») az akkori kor világításában elég jelét adják az intézmény tekintélyének, ha maguk a statutumok egész pozitív és terjedelmes bizonyossággal nem szolgálnának. Ez a testületi szervezet, mely Olaszországból Franciaországba is átment, emitt particularismusát elvesztve és a francia központosító igazgatáshoz simlva még erősebbé vált és bizonyára nekitulajdonítható, a mi majdnem paradoxonnak hangzik, hogy: «a forradalom ledöntötte a királyságot, de a közjegyzőségen nem tudott erőt venni» (I. Rouxel La Crise Notariale); oly szívósság, mely túlságában talán már nem is vált az intézmény előnyére, mert, ha az 1791. évi reformmal szemben a francia közjegyzőség nagy politikai súlyával miudjárt 1803-ban keresztül nem viszi az akkor már mindenben reakcionarius Napoleonnál a régi szervezést visszaállítását, úgy ma a francia intézmény két legnagyobb hibájától, a hatáskörök egyenlőtlenségétől és az állások átruházhatóságától ment volna.

A francia közjegyzőség az, melyben legelőbb és leginkább kifejlődött a hivatalbeli önállóság is, t. i. az a kiváltság, hogy a közjegyző hatáskörében a törvény által elősmert saját imperiumánál fogva jár el. Sem eljárása megkezdéséhez följosítást, sem befejezésénél megerősítést hatóság, bíróság részéről ne igényeljen. Elméletileg az ilyen önálló eljárásnál az imperium a közjegyzőre tulajdonképpen esetről-esetre a felek akaratából ruháztatik, a kiknek a törvény visszaadja az igazgatás bizonyos ágaiban a természetes önrendelkezést. A törvényes imperium viszsaszármazik forrására, a

közt alkotó egyének szabad akaratára. A közjegyző ily esetben létéményese annak a souverainitásnak, melylyel a szabad egyén javaival rendelkezik, épúgy, mint az esküdtszék tagja a polgárok szabadsága, sőt élete fölötti souverain rendelkezésnek részese.

A közjegyzőnek ez az önállósága, a második jellegzetes vonása a latin eredetű közjegyzőségnek, ebben szintén olyan régi, mint a testületi szervezet. Tartalma változó volt az idők folyamán, de mindig fejlődő irányzatú, míg a mult század óta inkább vesztglővé vált, mióta az állam fogalma mindinkább kiélesedett és mindent átkaroló föladatáról való fölfogás mindinkább érvényre jutott. Németországban, az állami omnipotencia tanának tulajdonképeni hazájában, a közjegyzői imperiumnak nyoma veszett. De Olasz- és Franciaországban és ott, hová a francia jog beférközött (Bajorországban) kisebb-nagyobb mértékben ma is megvan az. Jelesen az okiratok végrehajthatóságában, melyeket, ha a közjegyző a végrehajthatási záradékkal ellátja, azonnal, birói rendelet nélkül végre lehet hajtani és a perenkívüli, főkép a hagyatéki eljárásban, mely utóbbiban pld. a német eredetű birói átadást vagy beszavatolást a francia s vele rokon jogok nem ismerik.

Egészen ellenkező jellegű a germán népek közjegyzősége. Kezdetben ugyan hasonló nyomon indult, mint a latin népeké. Nagy Károlynak tulajdonítják a tabellionatus és a notariatus egyesítését; 3. Capitulare-ja szerint minden püspöki és grófi székhelyen kellett legyen jegyző; a királyi küldöttek (missi regii) minden helységben, hol évenként törvényt ültek, kötelesek voltak a birákon felül jegyzőket is választani; ezen jegyzők által fölvetett okmányok ugyanoly erővel birtak, mint egy ítélet, melyet nem lehetett megfelelőbbé tenni (Conti Comm). De az, a mi ebből a csirából fejlődött, csenevész maradt és pedig épen abban a két irányban, melyben a közjegyzőség legfontosabb kiváltságát láttuk. Sem a testületiség, sem a független hatáskör Németországban érvényre jutni nem tudott. Pedig Németország volt az első és századokig az egyetlen is, melyben egyöntetű, az egész birodalomra kiható törvény szabályozta a közjegyzőséget. Ez az 1512. iki, Németország egyes részeiben még ma is érvényben levő Miksa-féle birodalmi jegyzőségi rendtartás azonban apró eljárási szabályokban bővelkedő, az intézmény lényegét érintő határozatokban szegény vala. Befolyástalan is maradt a német közjegyzőség fejlődésére. Hanem abban a német közjegyzőség inkább vala hibás. Különbbe is vált volna a törvény, ha alkotása idejében a közjegyzőség öntudatos, virágzó intézmény volt volna, de az akkorában már züllésnek indult és azt a züllést a törvény csak feltartani nem tudta. Bizonyos, hogy ennek is voltak okai; előbb a hűbéri rendszer, békója a nemzeti fejlődésnek, utóbb a vallásháborúk, a birodalom szétmállása; azonban mindenkép intő a példa. Törvényekkel intézményeket létesíteni igen, de fenntartani nem lehet. Magából kell, hogy merítse egy közintézmény életerejét, be kell tudjon illesz-

kedni a nemzet életelemei közé, értékessé, szükségletté tevén magát erkölcsi jelentősége és azon munka által, melyet a saját körében hazája fejlődő művelődése körül teljesít.

A német jegyzőség folytonos visszafejlődésének eredménye az intézmény jelentőségéről és hivatásáról való az a fölfogás, melyet a latin népek közjegyzőségével ellentétbe helyeztünk s a melynek alapján a legtöbb modern németországi és rokon közjegyzői törvény készült. Ez a fölfogás nem ismer közjegyzői intézményt, mint a jogszolgáltatási rendszerbe saját történeti múlttal önállóan belefejlődött tényezőt, melynek eredetszerűleg független ellátott működési tere és önálló hivatásköre volna. Az egész igazságszolgáltatást eleve az állam kizárólagos dominiumának tekinti s még az önkényes jogszolgáltatásba sem enged a felek, illetve az általuk közös akarattal megbízott hites személy arbitriumának befolyást. Egyedül a bíró gyakorolhatja az állam jogszolgáltatási prerogatíváját, mely annak legjelentéktelenebb részletéig kezében összpontosul. A porosz Landrecht, korának legfölvilágosultabb törvénye, a mi a materiális jognak egyenlő szétosztását illeti, az állam összes polgárai között, a legszükségesebb abban, a mi a polgároknak jogaikkal való szabad rendelkezését illeti. Úgy az egyik, mint a másik okból bírja, úgy látszik, rokonszenvét a mai szocialisztikus irányú német jogtudománynak, mely a Landrechtet csak nem rég (Menger — Das bürgerliche Recht und die besitzlosen Volksklassen) az általános polgári törvénykönyv tervezetével, az utóbbira épen nem hízogó, ellentétbe helyezte.

A hol az állam jogszolgáltatási feladatáról ily fölfogás uralkodik, ott a közjegyzői intézménynek szerepe nem lehet egyéb, mint jelentéktelen. Még a legújabb, 1890. július 15.-i porosz közjegyzői törvény után is kizárólag a bíróságok hatáskörében maradtak az örökbecsapások, ingatlanok átruházása, vakok, süketnémák, házastársak egymásközti szerződésai, ajándékozási szerződések, végrendeletek, stb. Az önkényes jogrendezésnek egész terén, úgy szólván, egyeduralkodó a bíró, s a mi keveset a porosz törvény a szűkebb értelemben vett perenkívüli eljárásaiban a közjegyző feladatai körébe utal, azt emez ugyancsak csupán a bíróság képviselője gyanánt, tehát nem az önálló hivatás jellegével végzi. A bírói hatáskörnek ez a túltengése legpregnansabb kifejezésre jut azokban az országokban hol az eredeti származású germán jog legkevésbé lett fejlődésében a latin jogok által befolyásolva. Dániában, Svédországban a közjegyző még állása külsőségei szerint is a bírósághoz lett, úgy szólván függesztve, úgy, hogy alig egyéb annak alárendelt hivatalnokánál. «Azon országok közszelleme nem képes megbarátkozni avval a gondolattal, hogy egy egyszerű jegyző a feleknek megbízása alapján közjelleget s azt a hatalmat nyerje, hogy okmányai ugyanoly erőbírjanak, mint egy ítélet, melynek végrehajthatóságában az államnak a bíróra ruházott főhatalma nyilatkozik meg.» (Pappafava.)

A hivatásgyakorlat függettségének és korlátolt voltának megfelelő a német közjegyzőségben a testületiségnek is csekély fejlettsége, sőt teljes hiánya. Közjegyzői kamarák, a régi testületeknek modern alakja, azokban az országokban, hol a német közjegyzőség idegeu befolyásoktól ment maradt, teljesen hiányoznak. Egyes országokban a közjegyzők az ügyvédi kamarák kötelékébe vannak szoritva. Még olyan törvényhozások is, melyek többé-kevésbé a francia intézmény alapján alkották meg közjegyzőségüket, mint főkép Bajorország, bár elfogadják a kamarákat, de igen csekély jogositványokat adnak nekik. A fegyelmi hatalmat vagy kizárólag a bíróságra, vagy csak a legkisebb mértékig (intés és írásbeli feddés) ruházzák a kamarákra; felügyelet dolgában az elsőfokú bíróságnak rendelik őket alá, egész hivatásukat a belső adminisztráció teendőire szoritják.

Két rendszer, sőt mi több, két művelődési irány közt volt ennél fogva, a magyar törvényhozónak választása, midőn ezt, a mai alakjában teljesen külföldi származású közjegyzői intézményt hazai törvénykezésünk rendszerébe beilleszteni akarta. Az egyik a római jog alapján fejlett, melyet az egyéni szabadság elve hat át s az államot csak mint kisegítő, szabályzó erőt helyezi fölébe az egyének szabadságában gyökerező jogszolgáltatásnak. A másik, a német szellem, ha nem a németek politikai történetének szülötte, mely az államot a jog törésének és ennél fogva egyedül jogos szolgáltatójának tekinti, a mint hogy benne minden pozitív és morális erő szülőanyját s egyetlen osztályosát látja, ki az egyéneknek a szabadságból is csak annyit kell, hogy juttasson, a mennyit idők és körülmények szerint jónak lát.

Hogy a magyar szellem a két művelődési irány melyikével rokonabb, azt tán fölösleges különösen kiemelni. Mindazonáltal magunknak is politikai története a századok folyamán olyan kényszerűségek elé vetett, melyekkel még a megalkudhatás is csapás volt. A német cultura, közelségénél és saját súlyánál, valamint a magunknak gyenge és védetlen voltánál fogva, azon első naptól fogva kezdett terjedni közöttünk, melyen eleink az országot megvették; lassan és észrevétlen, ha terjesztve nem lett nyíltan és erővel, végre annyira belelértünkbe, szokásainkba, úgy összevegyült a magunk eredeti jellegével, még a gondolkodás módunk sajátosságát is megrontván, hogy, a ki mai nap akarná kiszedni belőle az idegen szálakat, alighanem az egész művelődésünk szövevényét szétbontaná. S mert jogintézményeket nem lehet eleve kiesztelt rendszerek szerint létesíteni, hanem alkalmazkodni kell velük ahhoz az állapotához s azokhoz a szükségletekhez, melyeket a mindennapi élet megteremtett, azért még akkor is, mikor a nemzet tudatára ébredt az egyéni jellegét fenyegető veszélynek, alkotásaiban számolnia kellett a német művelődés szülte intézményekkel, ha ugyan azokat — elég sokszor, — egyszerűen átültetni nem volt kénytelen.

Igy esett, hogy az individualismus felé hajló magyar szellem jogintézményei, mint culturája általában, annyi e szellemmel ellentétes vonást árulnak el.

Ezt a tüneményt persze könnyebb még okai szerint is megfigyelni, mint megorvosolni. De, hogy az orvoslás módja lényegileg csak egy lehet, a fölött talán senki sem kétkedik. Azoknak, kiknek hivatása avval a kiváltsággal jár, hogy a nemzet művelődésén közreműködhetnek, soha sem szabad szem elől téveszteniök azt az ellentétet, mely a nemzeti szellem és a germán kultúra közt létezik. Ezen kultúra befolyásának egyszerűen útját állni ma még kevésbé lehetséges, mintvalaha; de lehető az eredeti nemzeti csirákat fölkeresni és gondozni, istápolni az egyenlőtlen küzdelemben és nagyra növesztetni; eredeti magról szaporítani, ott hol az idegen bőség nélkülözhető s a hol nem, ott az idegent, mikor befogadjuk, úgy idomítani és a magunkéhoz rokonítani, hogy az átmehessen vérünkbe a nélkül, hogy annak eredeti sajátságát megrontaná. Akárhány legyen a szempontja az ilyen recepczióknak, legyen culturális, politikai, gazdasági, egyéb, mindig hozzá kell, hogy tegyen a törvényhozó még egy et: a nemzetit; javasolják amazok bármint, jónak ne lássa, míg evvel meg nem egyezteté; a módosításoktól, miket követelnek az elsők, el ne felejtse azokat, miket az utóbbi kér.

Ha ma, mikor a közjegyzői törvény már közel húsz éve érvényben van, nyugodtan elmondhatjuk, hogy bevált, akkor ennek okát — a nélkül, hogy első, úttörő kartársaink érdemeit kicsinyíteni akarnók — legnagyobb részt abban kell keresnünk, hogy recepcziójánál a törvényhozót a nemzeti sajátosság iránti ez a tapintat el nem hagyá.

Mert az a választhatás a latin s a német eredetű rendszer között, magában véve, többé-kevésbé elméleti dolog vala a közjegyzőség recepcziójában, úgy mint egyebekben is. Az első mozdulat ugyan a francia közjegyzőség felé volt — önkéntelen nyilatkozása az egyéniségbeli nagyobb rokonságnak — de hamar megszólalt a megfontolás; azok az okok, melyek általában is a német kulturának a nagyobb befolyást biztosítják, kellett, hogy határozók legyenek ebben is. És így az első Bogdány-féle javaslatot, mely egészen a francia közjegyzői törvényre támaszkodott (Rupp, Comm. 39. l.) félretette a törvényhozás. Hanem, hogy egyúttal a német rendszerek felé nyúlt, gondja volt azokat választani közülök, melyek legkevésbé viselik magukon a jellegzetes német sajátságokat, melyek leginkább tért engedtek a szabadabb latin szellemnek s az által a magunk nemzeti felfogásához is közelebb állanak, t. i. a francia rendszer által befolyásolt bajor s az ennek a kettőnek mintájára készült osztrák törvényt.

Bajorország, hol a közjegyzőség egész e század elejéig a német rendszer szellemében, nagyrészt ugyanazon források alapján, a többi német országok intézményével párhuzamosan és azonosan fejlődött,

1861-ben alkotott törvényével, valószínűleg a rajnai részekben már a francia foglalás óta formailag is érvényben álló francia intézmény előnyeinek okulva, nemében párját ritkító merészséggel, minden átmenet nélkül léptette életbe önálló, az ország viszonyaihoz alkalmazott alakban ugyan, de lényeges sajátságaiban majdnem változatlanul, a francia közjegyzőséget. Nem nélkülözi ugyan a bajor törvény a német fölfogásnak egy-egy vonását, kivált a mi a bíróságoknak felügyelési és fegyelmi hatalmát illeti. A testületiség is, mely a francia közjegyzőségben inkább szokásjogi, mint tételes alapon áll, e recepcziónál, úgy szólván, csak magjában lett átültetve. De, a miben a bajor intézmény teljesen elüt a német közfelfogástól s nyíltan a francia eredetre vall, az a közjegyzőség önálló hivatásának elismerése, a végrehajtó hatalomtól való függetlenítése. Egyúttal a hivatás terjedelmét széles mértékkel szabja meg. Sajátlagos hivatása mellett pedig feladatot biztosít a közjegyzőnek a törvénykezési rendszerben is, a mennyiben az egész perenkívüli eljárást elvi kijelentéssel hatáskörébe utalja s a bíró közreműködését csak kivételessé teszi ott, hol kifejezett törvényes szabály parancsolja a bírói functiot.

Az osztrák törvény, bár a rövid életű liberalis éra alkotásai közé tartozik, csak részben követte a bajort merész előre törekvésében. Viszontagságosabb történetet nem is készített közjegyzőségének más állam, mint Ausztria. A múlt század végén (1777) egészen élére vitte a közös német irányt; a közjegyzőktől minden hatáskört elvett s egyszerű váltójegyzőkké tette, utóbb az ügyvédség felé terelte őket. Alig egy félszázad alatt nem kevesebb mint 27 különféle törvény és rendelettel hantolta be mindinkább az ügyis kiszervedett intézményt. Hanem a nagy feltámadás e század közepén ezt a hantot is szétvetette. Bár a politika terén hamar leverték a szabadság felé törekvő mozgalmat, mégis érezte a hatalom, hogy, immár számolnia kell vele s az 50-es évek elején inaugurált rendszeren az a törekvés látszott, hogy legalább a magánügyek terén szüntesse meg az államnak mindenbe beavatkozó gyámkodását.

Persze hogy a reform irányának csak lépésről-lépésre s mintegy rendőri felügyelet alatt engedtek tért s azonfelül határozottan avval a célzattal, hogy a modernizált igazgatással a politikain kívül újabb összmonarchikus kapcsolatot létesítsenek. Ebben az áramlatban született az 1850.-i közjegyzői rendtartás; teljesen francia a közjegyzői hivatásról való fölfogásban, nagy hatáskörrel, de csak korlátoltan, független jelleggel sajátlagos hivatása körén belül is (feltételes végrehajthatóság), azonkívül pedig a perenkívüli eljárásban törvényesen megállapított feladatkör nélkül. Nagyjában, kivált a kort s az országot tekintve, melyben létesült, jó törvény, melynek még több jót lehetett volna várni fejlődésétől, ha érvényben marad. Hanem Ausztria a liberális erőfeszítésekebea mindig hamar kimerült. Alig lépett érvénybe a törvény, egy rendelet azt gyakorlati oldaláról (hatáskör) teljesen megbénította; s már 1855-ben egy új szerves

törvény ép a leglényegesebb pontjában is, t. i. a közhitelességben is semmivé tette, a mennyiben annyi kifogást és ellenbizonyítékot engedett a közjegyzői okmány ellen (szinlelés, beismerés, tanúk, eskü stb.) hogy az elvben kimondott föltétlen bizonyerőnek tartalmilag semmi jelentősége többé nem volt. Megingatta az intézmény függetlenségét is avval, hogy az elsőfokú bíróságok felügyeleti és fegyelmi hatalmának rendelte alá; erős testületi szellem fejlődését lehetetlenné tette az által, hogy túlságosan kicsiny kamarai területeket alkotott, melyeknek különben a belrendre vonatkozóan kívül semmi hatáskört nem engedett. Evvel szemben nem birtak jelentőséggel a magánokiratok fölvételének, a perenkivüli képviselőnek megengedése, sem a birói megbízások, melyeknek átruházhatóságát egy 1860-ban kelt rendelet részleg kötelezővé tette; mert ott, a hol az intézmény sajátlagos és lényeges hivatása szerint fönn nem áll, ez a másodrendű hatáskör sem kárpótlást, sem fönnmaradására garantiát nem nyújt. Az 1855.-i, tudvalevőleg rövid ideig nálunk is érvényben volt közjegyzői törvényvel az osztrák intézmény újra és teljesen a német fejlődési irányba lett terelve. Maradt azután ebben, míg be nem köszöntött Ausztriára is az alkotmányosság korszaka. A polgárminiszterium liberalis programjába tölvette a közjegyzőségnek is reformját s alig fejezte be a közjogi alapok reorganizációját, napirendre is tűzte. Így született az új, máig is érvényben levő 1871.-i törvény, melylyel az osztrák intézmény az 1850.-i törvény álláspontjára s avval a francia fölfogás alapjára lett visszahelyezve. Arról persze, hogy ezen az alapon a francziához hasonló intézményt is emelt volna az osztrák törvény, szó sem lehet. Sőt az 1861.-i bajor törvénynek is az osztrák jóval mögötte áll. Még van benne a közhitelesség, az intézménynek ez a sarkköve, de nem tisztán, mert pld. ennek logikai következménye, a kész végrehajthatóság, ahhoz van kötve, hogy a felek annak magukat az okmányban határozottan alávetették legyen; csekélynek látszó megkötés, de elvileg igen is fontos, mert az jelenti, hogy a végrehajthatóság nem a közjegyzői okmány természetéből következik. Hogy a végrehajtás foganatosíthatásához a francia és bajor törvényvel ellentétben az osztrák törvény a birói preceptumot nélkülözhetőnek nem fogja találni, az szinte föltehető volt. Az önállóságot, melyet ily módon a sajátlagos közjegyzői hivatás terén csak korlátozottan concedál, a perenkivüli, eljárásban épen nem ismeri el. Azt a néhány teendőt, melyet a hagyatéki eljárásban, gyámi ügyekben, sőt peres ügyekben is a bíróság a közjegyzőre ruházhat (halálesetfölvétel, leltározás, számadásvizsgálat, végrehajtási becsü, ingóárverés) csupán birói küldötti minőségben végzi a közjegyző; e minőségében a birósági segéd-és szolgaszemélyzet örököse, mely azelőtt e teendők legnagyobb részét végezte. Fénypontja az osztrák törvénynek a testületiségre vonatkozó intézkedései. A kamaráknak tekintélyes hatáskört enged; több kamarát egy magasabb testületi forumban, a collegiumokban

egyesít, mi a testületi szellemnek hatályos emelője, valamint az intézmény rangját emeli az, hogy a törvény a fegyelmi hatalmat az első bíróságtól megint elvette s a II.-od fokú bíróságokra ruházta.

Egészen véve az osztrák közjegyzői törvényt az a törekvés jellegzi, hogy a birói hatáskört s így, tágabban véve, az állami prerogativákat is valahogy ne csorbítsa az állami hatalomtól független s imperiumát a polgárok szabad rendelkezéséből merítő közjegyzői intézmény javára. Innen van, hogy ha azt a francia intézményhez vonatkoztatjuk, bár emez, részint közvetve, részint közvetlenül mintájául szolgált, a kettő között annyi külső hasonlatosságot s annyi belső eltérést találunk. S ez is a forrása az osztrák közjegyzők panaszának. Midabban, a mi a közjegyző állásának és működésének formaságait illeti, az osztrák törvény hű utánczója, sőt sok irányban javítója a francziának, de a francia intézmény lelke hiányzik belőle: a teljes önállóság, az igazi közhitelesség. Igaz, hogy avval együtt, a mitszázadok hagyománya fejlesztett és gyarapított rajta, tőről szakítva a francia intézményt idegen földre átültetni nem igen lehetett; de azon lényeges elvek nélkül szinte gyökereitől is megfosztottnak látszik és nem igen hihető, hogy, a milyen ma az osztrák közjegyzőség, egészségesen tenyészni és nagyra növekedni lehessen képes.

Ilyen, általános jellege szerint, az a két intézmény, mely közé a magunkét annak megalkotói tudatosan és megfontolva mintegy középhelyre tették. Közel az osztrákhoz a részletekben és külsőségekben, közelebb a bajorhoz az általános elvekben, az intézménynek lényegében.

A bajor intézményhez való ez a viszony ugyan kezdetben még kedvezőbbnek ígérkezett; törvényünk az 1870-ben közzétett előadói javaslatától egész az 1874-ben szentesített szövegig lassan, de állandóan az osztrák törvény felé lett szorítva, még lényeges pontjaiban is, ami bizonyára nem vált előnyére. De, ha mindent egybevetünk, az 1874. XXXV. tczikk szerencsésen oldotta meg föladatát. Tartózkodott, igaz, a nagyralátó merész alkotástól; és ha az ilyenek képe néha elfogultakká tehet iránta, nem illik felejtetni, hogy mérsékletében fönnmaradásának nagy biztosítékát birta s nehéz megmondani, hogy nagyobb szerűek ha lettek volna keretei, ez ideig már össze nem omlottak volna-e? A mit azonban magát korlátozó szándékkal, szerényebb méretekben alkotott, az nemcsak tartós, de fejlődés képes is; mint a jó alapmuuka, nagyobb építményt is elbir; végre pedig nemzeti; nagyobb mértékben, mint sok más rezipiált intézményünk. Tán épen azért, mert származása révén annyira idegen, nagyobb gonddal lett a viszonyainkhoz idomitva. Egészen rajtuuk áll, hogy további fejlődése ebben a pontban se térjen el az első jól megválasztott irányzattól. Sőt egész jövő fejlődését intézményünknek e szempontból szeretnők tekinteni. Hátárvonalnak a jelent, melytől előre és hátra az intézménynek két jól elválasztott és teljesen különböző korszaka áll. A múlt, mely-

ben az intézmény jogtörténeti fejlődése s a többi európai intézményekhez való viszonya szerint volt meghatározva; a jövő, melyben mindinkább beleilleszkedve igazságügyünk szervezetébe és összerokonulva a nemzeti köztudattal, karakterét kizárólag amannak fokozatos fejlődése és ennek eredeti sajátosságaitól nyerve. Hogy ezen jövő szempontjából — melynek különben mai nap már utján haladunk -- mit ígér az intézmény, mostani alakjában mitől kell féltetni, mitől kell óvni, az, miután általános jellege szerint egészséges és fejlődésképes alapra látjuk helyezve, kizárólag a részletek kérdése.

II.

Elöl áll az önállóság elve és pedig mindenekelőtt a sajátlagos hatáskörben, azután a perenkívüli eljárásban, melyet, miután az immár nálunk is a németek példájára többé-kevésbé a bírói hatáskörbe nőtt bele, átvittek lehetne nevezni.

A közjegyző sajátlagos hatásköre a közhitelesség célja és igényei szerint van megszabva. Senki sem fogja kétségbe vonni, hogy egészséges jogszolgáltatás a közhitelességi tényező nélkül el nem lehet. Feküdhet az egy torumbau, ruházva lehet egyes személyekre, fenntarthatja magának az állam, lehet a forrása autonomikus. De létezett mindig minden jogszolgáltatásban hol az egyik, hol a másik alakban, majd az egyik, majd a másik jelleggel. A közjegyzőség története tanítja, hogy a korporatív alaktól s a közhatalmi jellegtől idővel mindinkább távolodott az államtól független, egyéni megjelenési alakhoz. E történet legjobb bizonyossága annak, hogy a közhitelesség illetén szervezete mindenek között a legczélszerűbb. De bármilyen legyen a közhitelességgel felruházott tényező, szükséges, hogy ez a kiváltság benne tartalmilag korlátozva ne legyen. Minden korlátozása a közhitelességnek, annak célját és előnyeit gyengíti. Ha a végrehajtóhatalom elfogadja, hogy bizonyos tények igazsága meg nem támadható s az alapjukon keletkezett jog feltétlenül érvényesíthető — pedig ezt el kell és el is akarja fogadni, mert közérdek, hogy a perlekedések lehetőleg megszorítsanak — akkor a logikus következetesség azt kívánja, hogy a garanciákat ott keresse és abba helyezze, miszerint az azokban a tényekben presumált igazság minden körülmény között a valódi igazság is legyen; de helytelen a garanciákat abban keresni, hogy ama presumált igazságnak kevesebb erőt tulajdonít, mint annak, melyet utólagos bírói vizsgálat derít ki. Lehet azon tényeknek, melyeket előzetesen, bírói vizsgálat nélkül igazaknak vesz, számát korlátozni, lehet azok tanusításának módjában ugyanazoknak a szabályoknak előzetes megtartását követelni, melyek az utólagos perbeli igazság kiderítésénél mérvadók, lehet a tanusító személyek iránt intellectualis és karakteri minősítés tekintetében a bíróval egyenlő igényekkel lenni, mindezt azért, hogy az a két igazság, t. i. az elő-

zetesen presumált s az utólag kiderített, teljesen egyenértékűvé, vagyis az absolut igazságot egyenlő módon megközelítő vagy elérő legyen: de mihelyt és a mily mértékben az elsőnek érvényesíthetése a másikkal képest korlátozottabb marad, az egész célja annak, hogy bizonyos tények igazsága előzetesen megállapíttassék s az összes előnyök, melyek ebből a jogszolgáltatásra hármozhatnak, kompromittálva vannak. Csak mellesleg legyen említve — miután e kérdés fejtegetése nem ide tartozik — hogy az előzetes megállapítások, a dolog természete szerint tulajdonképp föltette állanak az utólagos vizsgálatnak, mert már időszert is a tény keletkezéséhez közelebb állanak.

Következik ezekből, hogy a közhitelesség fogalma és rendeltetése hozza magával, miszerint az illető közhitelességi tényező által kiadott tanusítások érvényesíthetés szempontjából a bírói ítélettel teljesen egy rangba helyeztessenek. A hol ez nincs meg, ott igazi közhitelesség sincs. Két módon szokott pedig rendszerint a közhitelességi személy által kiadott okmányok erejének korlátozása történni. Vagy az által, hogy érvényesíthetésük különös bírói cognitiohoz lesz kötve, mely cognitio, ismét vagy materialis, azaz a jogügylet érdemébe mélyedő, vagy pusztán formális lehet, azaz csupán arra vonatkozó, hogy a közhitelesség céljából előirt szabványok megtartottak-e? Vagy pedig történhetik ez a korlátozás az által, hogy kifogások alakjában contradictorius eljárásnak lehetősége van megadva és pedig ismét vagy a jogügylet érdemében engedett kifogások által, vagy a közhitelességet föltételező kellékek hiányának czimén engedett kifogások által. Magától értődik, hogy azok a jogorvoslatok, melyek a végrehajtási jog megszűnése, vagy törvényellenes alkalmazása miatt a végrehajtott bírói ítélet alapján keresett végrehajtás ellen is megilletik, tekintetbe nem jönnek, mert azok a közokmányoknak a bírói ítélettel egyenlő érvényesíthetése elvét nem csonkítják. Bár ebben is lehet a közokmányokat hátrább tenni az által, hogy az ilyen jogorvoslatoknak nagyobb tér lesz engedve.

Ha már most közjegyzői törvényünket ennél a világításnál nézzük, nem mondhatjuk, hogy a közhitelesség elvét máris egész tisztán érvényre emelte volna. Nem helyezünk súlyt a bajor és francia törvényekhez vonatkoztatott arra a különbségre, hogy a végrehajtás nem egyenesen a közjegyző végrehajtási záradéka, hanem bírói parancs alapján történik. Ez a különbség végrehajtási eljárásunkban fekszik, mely a bírói ítélet végrehajtóságát is újabb végrehajtási végzéstől teszi függővé. Elkerülte a törvény a jogügylet érdemébe menő bírói cognitio által való korlátozás veszélyét is, mely logikailag a fizetési meghagyásra s evvel a közvetlen végrehajthatóság negatívára vezet. De már a formális bírói cognitiot III.-ik szakaszában — e szakasz eredete által magyarázható tautologikus szerkezetben — előírja. S bár azt elméletileg lehetne támogatni avval az érveléssel, hogy a hiányos okmány

nem közokmány s így a formális cognitio a közhitelesség elvén csorbát nem ejt, mégis megmarad a birói fölülvizsgálat ténye, mely a végrehajtási parancsnak a biró kezébe tételét közokmányoknál egész más jellegű intézkedés színében tünteti fel, mint a birói ítéletnél. Kétséget nem szenved, hogy ez az önállóság elvének bizonyos megszorítása, melyre még a végrehajtást szenvedő fél szempontjából sem volt szükség, miután az kifogásolási joga által eléggé meg van védve. Az okmány általános kellékeire vonatkozó birói cognitiot különben, sem az osztrák (2. és 3. §.) sem a bajor (80., 81. §§.) törvények nem követelik, sőt a törvényünk 111. §.-ában az általános kellékeken fölül előirt s az érintett törvényekből átvett cognitio-pontok emezekben épen azért foglalnak helyet, mert az általános cognitio ott előírva nincs. Hiszen ez utóbbi a speciális pontokat fölöslegessé is teszi.

Ha már az előzetes birói cognitio által való korlátozásnak törvényünk helyt adott, várható lett volna, hogy a kifogásolási jogot fogja megszorítani. E részben való intézkedéseiben azonban a közhitelesség elve szintén nincs tisztán érvényre juttatva. Ismételnünk kell, hogy a jogügylet kelte, illetve az okmány kiadása után keletkezett tényekből meritett kifogásokra nem vonatkozunk, mivel ezek a közhitelességet nem érintik s szabályozásuk tisztán perjogi kérdés. Annál inkább érintik magát a lelkét a közhitelességnek azok a kifogások, melyek a jogügyletből vannak meritve. Az erre vonatkozó materialis kifogásokat a közhitelesség fogalma tulajdonképen teljesen kizárja. Hová vezet ezeknek megengedése, azt az 1853. évi osztrák törvény mutatja, mely a közjegyzői okmányoknak annyira elvette értékét, hogy fölvételük utóbb egészen megszűnt.

Törvényünk természetesen ily szélső pontra nem állott. De maga azon egy kifogás, melynek a 113. §. b) pontja helyt ad, teljesen indokolatlan és a közhitelesség szempontjából kárhóztatandó. Eltekintünk attól, hogy az «érvénytelenség» oly általános, kevéssé szabatos kitétel, hogy annak alapján tulajdonképen minden materialis kifogás elér s ellenpróba gyanánt ajánlatos volna e kifogásnak szabatos jogászai szerkezetben meghatározása. De ez a hiány nem a leglényegesebb. Elvileg megengedhetetlen e kifogás azért mert a közjegyzői törvénynek az okmány fölvételre vonatkozó összes intézkedései azon egyetlen czéllal és jelentőséggel bírnak hogy «érvénytelen» okmányok fölvételét lehetetlenné tegyék.

Ha ezek a szabványok lelkiismeretesen betartatnak, akkor érvénytelen okmányok csak azon általános vétlen eshetőségek közé tartozhatnak, melyektől semmi emberi dolog megóva nincsen, birói ítélet és peregyesség sem; azok közé a kivételes lehetőségek közé, melyeket józan ész semmiféle szabályozás mérvéül el nem fogadhat, mert különben minden szabályozás lehetetlenné válik s eleve le kellene mondani minden hitelességről, ép úgy, mint a jogerős birói ítélet igazságosságára vonatkozó föltevésről. Az orvosolhatást, ily ki-

vételes eshetőségekkel szemben teljesen kizárni, természetesen szintén nem lehet; hanem annak ugyancsak kivételes jellegűnek kell lennie; magát az orvoslásnak közönséges rendszerét nem szabad e kivételes eshetőségek szempontjából construálni. Törvényünk az érvénytelenség kifogását a bajor törvényből vette át, melynek az legnagyobb és szinte egyetlen hibája; a nélkül, hogy ügyet vetett volna az osztrákra, mely az érvénytelenség kifogását elejtette s melynek kifogásolási rendszere épen ezért, ha nem épen egyetlen, úgy mindenesetre legnagyobb előnye.

Míg így egyfelől a materialis kifogások az igazi közhitelességgel épenséggel nem férnek meg s ezért elvileg kizárandók másfelől a közhitelességet föltételező kellékek hiányának czimén való kifogásolási jognak föltétlen és legtágabb tér nyitandó épen a közhitelesség elvénél fogva, melynek e kifogásolási jog magából a természetéből következik. A mely okmány azoknak a szabályoknak megsértésével lett fölvéve, melyeket a törvény a hitelesség biztosítékai gyanánt állit föl, az az okmány eredendő bűnben szenved, melynél fogva nem közhiteles és, mint ilyen, hatni képtelen. Törvényünk e pontban (113. §. e.) csak annyiban hiányos, a mennyiben e kifogásolási jogot másodrangba helyezi, első sorban a birói cognitio föladatává tevén az alaki vétségek földerítését, a mi — már érintettük — helytelen.

Párhuzamosan jár a közjegyzői okiratok hatályának avval az előzetes gyöngítésével, mely a birói cognitio elrendelésében s a kifogásolási jog megadásában fekszik, az a további utólagos egyenlőtlenség, mely abban áll, hogy a végrehajtás folyamára a mennyiben az közjegyzői okmányok alapján rendeltetett el, a kötelezett félre nézve egyhébb szabályok állitnak föl, mint a birói ítélet alapján folyó végrehajtás esetében. Törvényünk itt azt a (a már Rupp által Comm. 188. l. megrótt) hibát követi el, hogy nem tesz különbséget a végrehajtás megakasztásának azon két neme közt, melynek egyike csakis a közjegyzői okiratoknál, az azoknál sajátos kifogásolási jog alapján, másika pedig a minden másnemű végrehajtásokkal közös okok (illetéktelenség, később fölmerült tények, stb.) alapján következhetik be. Míg a kifogásolási jog alapján természetesen behatóbb és több cautelával ellátott közbeeső eljárás engedendő, addig a többi végrehajtás — felfüggesztési, korlátozási és megszüntetési okok, tipikus voltuknál és csekély számuknál fogva, somásabb elbánásban részesíthetők. Törvényünk pedig ez utóbbiak esetében (113. §. a) c.) f.) pont) ugyanazokat a határidőket és jogorvoslatokat írja elő, mint a kifogásolási eljárásban.

Ezek azok az okok, melyek miatt nálunk a közjegyzői okirat hatályának intensivitása tekintetében nem áll még teljesen az igazi közhitelesség színvonalán. Hatályának terjedelme szempontjából — hogy törvényünk fényoldalait se felejtjük el — nincs mit kivetnünk rajta. Ellentétben az osztrák törvényvel, mely csak pénzbeli, vagy

helyettesíthető dolgokban álló teljesítésekre terjeszti ki a közjegyzői okiratnak, mint olyannak, hatályát, a mi törvényünk (III. §.) bármely kötelezettséget belevon a közjegyzői okirat hatályának körébe. Világosan áll tehát előttünk az irány és a cél, mely iránt a közhitelességnek intézményünkben még fejlődnie kell s reméljük, fejlődnie is fog.

Az előzetes birói cognitio nyügének levetése és pedig úgy anyagi, mint alaki szempontból. A materialis kifogási jognak megszüntetése s minden anyagi kifogásnak külön érvénytelenítési perre utalása; csupán az alaki kifogások megengedése megfelelő és egészen speciális sommáseljárással. A végrehajtási jog megszüntése vagy törvényellenes alkalmazása czimén engedett orvoslatozok tekintetében a közjegyzői okiratok alapján folyó végrehajtásnak a rendes végrehajtási eljárással teljes egyenlősítése.

Miután a közjegyzői tanusítványoknak törvényünk elvben és kivétel nélkül közokirati minőséget tulajdonít s csupán e közokiratok hatályát korlátozza eleddig az épen érintett, tárgyilag nem indokolt s a közhitelesség céljaival ellentétben álló módon: ennél fogva e korlátok elejtése egyben a valódi közhitelesség helyreállítását s avval a közjegyzőnek sajátlagos hatáskörében azt az önállóságot eredményezné, melyet úgy intézményünk jelentősége, mint a jogszolgáltatás érdekei miatt mindnyájunknak óhajtanunk kell.

Távolabb állunk az eszmény gyanánt kitűzött önállóságtól, ha a közjegyzőnek nem sajátlagos hivatása terére lépünk; a perenkívüli eljárás terére, melyen, mint a bíróságnak helyettesítője vagy kisegítője működik. Mikor hivatását e téren így jelezzük, akkor egyfelől e téren hivatásának, másfelől magának a perenkívüli eljárásnak is mai helyzetképét nyújtjuk, mely az eszményinek mindakettőnél körülbelül épen a megfordítottja. A perenkívüli eljárásban illik leginkább szem előtt tartanunk azt a viszonyt, melyben hazai jogunk fejlődése a némettel és speciálisan az osztrákkal áll; ebben mutatkozik a függése legnagyobbak, mondhatni, származásnak, mert nincs az osztrák jogfejlésnek egy ága, mely oly ferde, egészségtelen, minden józan közszéllal ellentétes volna, mint a perenkívüli eljárás. A perenkívüli eljárásnak tudunkkal nincs megírva története, de egész jellege szerint nem tartózkodunk azt német fejleménynek jelezni, aminthogy más jog, mint a német, rendszerbe szedve nem is ismeri; a hagyatéki eljárás pedig, mai alakjában, a perenkívüli eljárásnak legtorzabb kinövése, speciálisan osztrák hajtás. (Unger. Verlassenschaftsabhandlung in Oesterreich.)

Ha szálaira szedjük, a perenkívüli eljárásban tulajdonkép két clemet találunk. Egyik a közhitelességgel való tanusítás eleme, mely csakis azokban a (német) országokban nőtt bele a birói hatáskörbe, melyeknél egészséges közjegyzői intézmény nem fejlődött. Becsűk, árverések, leltározások, pénzletétek, vagyon-, vételárfelosztások, osztályegységesség, örökös- elismerések, örökség kiutalások,

stb. époly kevésbé tartoznak a biró hivatása körébe, mint az okirat szerkesztés, mely előbbi pedig a legtöbb német államban a magánjogviszonyok egész sorára nézve még mindig a kizárólagos birói hatáskörre van utalva.

A másik elem az egyesek magánjogkörébe hatoló, azok cselekvési jogának helyettesítő, pótló, vagy kiegészítő célzattal átvétele. Holttá nyilvánítások, gondnokságok, gyámság, stb. Miután az utóbbiakban a polgárok alkotmányos szabadságával való rendelkezés foglaltatik, természetes, hogy az állam azokat közvetlen intézkedési köréből nem könnyen bocsáthatja ki, valamint természetes az is, hogy azok az országok, melyek megszokták, hogy alkotmányos jogaikat az autokratizmustól féltsek, a jogszolgáltatásnak ezt az ágát legszívesebben látják a bíróságok, mint az államnak a végrehajtó hatalomtól leginkább független közegeinek kezében. Lényegében a perenkívüli eljárásnak ez a része sem tartozik a birói hatáskörbe, aminthogy alkotmányos államokban többé-kevésbé tényleg ki is vannak abból véve (Franciaországban a békebirák, nálunk az árvaszékek intézménye).

Nyilvánvaló azonban, hogy a perenkívüli eljárásnak ez a része, bár mindenha kívánatos fejlődhetése szempontjából is tekintsük, a közszabadságokkal való összefüggésénél fogva, nem tartozhatik azok közé, melyek fejlesztése kizárólag az igazságügyi igazgatás érdekei szerintlatolandó. Annál is inkább kell, hogy tartózkodó legyen álláspontunk, ha e fejlesztést intézményünk exigentiáival akarnók kapcsolatba hozni. E kérdés, míg egyrészt az érintett okoknál fogva épen nem aktuális, másrészt még elméleti oldaláról is alapos előkészítésre szorul, mert, ha intézményünk fejlődését egészségesnek akarjuk, úgy hatáskörének hypertrofikus túltengésétől épen úgy kell óvnunk, mint létfeltételeibe vágó megcsönkítésétől. A határvonal pedig ebben intézményünk természete és célja által van meg húzva, a mi a közhitelesség. A közhitelesség szüksége teremtette az intézményt, az fogja fönntartani és hiba volna létgaranciáit másban is keresni, annál nagyobb, mert a közhitelesség mindig elég gazdag és soba ki nem apadó forrása maradhat életerejének. Mihelyt az intézmény hatásköre kifelé lesz tolvá, túl azon a körön, mely az igazságszolgáltatásban a közhitelesség szükségletei által van meghatározva, azonnal és abban a mértékben veszteni fog léterejéből, könnyen a fölöslegesség, szükségtelenség bizonyos látszatát nyerve; mert azon a körön belül pótolhatatlan, kivüle nem. Veszíteni fogja eredeti jelleget is, mely az önállóság mert míg a közhitelességnek ez az önállóság feltétele, addig azt az önállóságot a közhatalom saját jogköre rovására minden más téren annál kevésbé fogja concedálhatni, minél fontosabb föladatait a közszolgáltatásnak teljesítené az ily téren a közjegyzőség.

Ha e megfontolások az intézményt tartózkodóvá kell hogy tegyék a perenkívüli jogszolgáltatásnak azon teendői iránt, melyeket

másod helyen csoportosítottunk, úgy az első helyre állítottakat ellenkezőleg olyanoknak tüntetik föl, melyeket intézményünk hivatalának eredeti jogánál fogva szabad is, kell is, hogy maga számára reclamáljon. A dolog úgy áll a perenkivüli jogszolgáltatás teendőire nézve, hogy azok sokkal inkább a bíróságnak, mint a közjegyzői intézménynek nem sajátlagos teendői s ha ez utóbbira vonatkozólag ilyeneknek mondatnak, úgy avval egy állapot lesz jelezve, nem egy sajátosság. Lényegük szerint preventiv közhitelű ténymegállapítások s mint ilyenek természetesen a közhitelességű közegnek hatáskörébe tartoznak. Hogy nálunk miként és miért fejlődtek bele a bírói hatáskörbe, az jogtörténetünk — s nem ép legfényesebb — lapjára tartozik. Hogy azonban ennek az eltévedésnek meglesz a correctivuma, abban, nemzetünk józan gondolkodását tudva, cseppet sem kételkedünk, még ha nem is bírnók a példáját haladotabb nemzeteknek, melyek a bírói hivatás természetének összeférhetlenségét az úgy nevezett perenkivüli eljárás érintett teendőve, légen folismerték.

Annál inkább hiszszük ezt, mert nálunk ez a hamis irányú fejlődés távol áll attól, hogy befejezett legyen s minden inkább, mint nem ingadozó.

Az 1893. évi kormányjavaslat a hagyatéki eljárást a bajor törvény példájára teljesen a közjegyző hatáskörébe utalta, beleértve az úgynevezett átadást is, abban az esetben, ha az örökgyő, vagy az örökösök egyértelműleg a közjegyzőt a hagyaték rendezésével megbízták (l. Rupp Comm. 194. 1.). E javaslat a képviselőházban az 1874. XXXV. cikk által kifejezésre jutott módosítást szenvedte. Azonban, mint az igazságügyi bizottmányban nyíltan kijelentve lett, csak azért, mert az örökösödési eljárást külön törvény által tartották szabályzandónak s e szabályzásnak a közjegyzői törvény által nem akartak eléje vágni. Az indok ugyan gyöngye, de tanúsít annyit, hogy a közjegyző hatáskörének korlátozása nem elvi szempontból történt. Azóta a közjegyző hatásköre hagyatéki ügyekben ismételt volt szabályozás tárgya, nagyobbára e hatáskör javára, de egészében lényegtelen módon. A főkérdés: meddig marad és miért kell egyáltalán a hagyatéki eljárásnak bírói kézen maradnia? érintve nem lett. Az örökösödési eljárás végleges rendezése még mindig csak a jövő dolga és ma, az 1894. XVI.-ik törv.-cikk után, talán csak a távol jövőé; mert ez a törvény ahhoz, hogy ideiglenes legyen, nagyon terjedelmesnek látszik. Alkalmunk lesz e lapokban ezt a törvényt a perenkivüli jogszolgáltatás exigenciáihoz mérni s egyúttal intézményünk állásponkjából megvilágítani. Itt ezeket csak az általános elvi szempontokhoz viszonyítjuk, mely a hagyatéki eljárásra nézve önként következik, hogy azonos avval, melyet a perenkivüli jogszolgáltatás első helyen érintett csoportjára általán kifejeztünk.

A jelenlegi hagyatéki eljárás legpraegnansabb bírói ténye, az örökös-elismerés és bírói átadás ezt az álláspontot s egyúttal a

jenlenlegi eljárás félszeg voltát legjobban igazolja. Mert az oly nagy apparatussal előkészített bírói átadás lényegileg minden jelentőség nélkül való dolog. Jogokat nem teremt, csak elismer. De ez az elismerés nyújt-e valamelyes garanciát az elösmert jog valódiságára nézve? Bizonyára nem. Ilyen igénynyel föl sem lép. Ha az örököségi bizonyítvány kiadása után addig ösmertlen végintézkedés kerül elő, az egész átadás, mintha meg sem történt volna. Ehhez a lehetőséghez egyebeknek egész láncolata fűződik. Még csak prejudicialis jelentősége sincs az örökös elösmérésnek, mely az elbirtoklás idején belül minden pillanatban semmissé tehető formailag, aminthogy jogi tartalma kezdettől fogva semmi. Úgy abban az esetben, ha nem a valódi örökjogot ismeri el, mikor nem egyéb a bírói intézkedés compromittálásánál, valamint abban az esetben is, ha az elösmert örökjog a valódi, mert akkor ez magából meríti erejét s az elösmérés mit sem tesz hozzá, mi által tökéletesebbé válna. Az osztrák jogban az átadás intézménye, bármily absurd, de logikus következménye a hereditas jacens fictiojának s a 797. §. tilalmának; de a mi jogunkban, mely sem az örökös megszerzése, sem a hagyaték birtokbavétele elé nem gördíti ezeket az akadályokat, az átadás intézménye minden abszurditásán felül direct anomália is.

Nem következik ezekből az örökösödési eljárásnak elejtése, de miután az célja szerint nem egyéb, mint jogrendőri intézkedések sorozata, az abban előforduló közhatósági ténykedések pedig jelentőségük szerint nem egyebek közhitelességű tanusítványoknál, ezeknél fogva, igenis, következik indokolatlansága és célszerűtlensége a mai jogállapotnak, mely ezt az eljárást az egész más hivatású bíróságok feladata körébe utalja.

Ellenben magától kinálkozik az analogia, mely ennek az eljárásnak természete s a közjegyzői hivatás lényege közt fennforog. S ez áll a perenkivüli jogszolgáltatásnak mindazon ágaira nézve, melyek lényeg szerint nem egyebek jogviszonyok, vagy jogi hatályt célzó tények tanusításánál, vagy biztosításánál. Hanem ugyanazon okoknál fogva, melyeket az okmányok közhitelességéről szólva körvonaloztunk, szükséges a perenkivüli jogszolgáltatás ezen ténykedéseire vonatkozólag is, a mennyiben azok a közjegyző hatáskörébe lesznek utalva, a föltétlen önállóság oly értelemben, hogy a közjegyző azokat a törvénytől, nem a bíróság megbízásánál fogva végezze s eljárása hatályához a bíróság kiegészítő jóváhagyását ne igényelje.

Ha tehát intézményünknek mai nap nem sajátlagosnak nevezett hivatáskörére vonatkozólag igényeit s kívánatos fejlődésirányát az önállóság szempontja alatt összefoglalni akarjuk, azt így véljük tehetni: *Bírói megbízásoknak, mint ilyeneknek, egyáltalán megszűnése; a hagyatéki eljárás minden teendőinek s a perenkivüli jogszolgáltatás azon feladatainak, melyek lényegük szerint preventiv megállá-*

pitások és közhitelességi tanusítások, a közjegyző minden irányban teljesen független hatáskörébe utalása.

Intézményünknek mai nap még különvált két hivatása terén az érintett irányokban fejlődése végeredményében, mint látnivaló, e kettős hivatás közötti válaszfal ledöntését s a hivatás egységesítését is jelenti. Evvel egyúttal egy oly kérdés is megoldást nyerne, mely intézményünk illetén eszményi fokán csekély, mai relativ fejlődési fokán azonban igen jelentékeny horderővel bír, t. i. a *hatáskör kérdése*. Azon az előbbi fokon a hatáskör magától adva van a közhitelesség szükségletei által, melyek egész terjedelmükben a közjegyző által volnának ellátandók úgy a magán jogforgalom, mint a perenkivüli jogszolgáltatás terén. Ma a közjegyzői hatáskör csak az előbbi téren áll elvi magaslaton, bár nincs még tisztán érvényre jutva ott sem; az utóbbi téren azonban még elvileg sincs előismerve s ma még tisztán a kisebb nagyobb concessiók kérdése. Van azonban a hatáskörnek egy oldala, mely az intézmény teljes fejlettségének fokán is fog birni jelentőséggel s ez a kizárólagosság, vagy, mint közönségesen mondjuk, a *közjegyzői kényszer*; ez azonban ismét csakis a magánjogforgalom terén, mert a perenkivüli jogszolgáltatásban, ennek természeténél fogva, a kizárólagosság kérdésbe nem jöhet.

Első pillantásra felötlük, hogy ez a kizárólagosság a magánjogforgalom terén nem oly követelmény, mely a közjegyzői intézmény természetéből folynék, vagy annak lényegéhez tartoznék. Még az intézmény érdeke szempontjából is és hogyha ez érdekek határvonalait nem is akarnók egész ideális módon az intézmény eszményi hivatáskörével azonosítani, nem lehetne józanul azt a követelményt fölállítani, hogy az okmányszerkesztés az intézmény kiváltságává tétessenek, mert az intézmény érdeke mégis csak a jogszolgáltatás általános érdekeinek van alárendelve, az utóbbinak szempontjából pedig nem mondható, mintha a köznapi forgalom számtalan eseteiben a jogbiztonság igényeit a magánokirat is teljesen ki nem elégítené. A kizárólagosság tehát nem szorosan vett közjegyzői, hanem általános jogpolitikai kérdés. Persze, hogy eldöntött; elvben. Mert, hogy az bizonyos határig kívánatos, sőt szükséges, ~~nem lesz kétségbe vonva~~. Másként áll a dolog, ha a kérdés úgy lesz föltéve, hogy meddig menjen ennek a kizárólagosságnak a határa.

Intézményünk életbeléptetése alkalmával ez egyike volt a leginkább vitatott kérdéseknek. Az eredeti javaslat a közjegyzői kényszer a bajor és osztrák törvények kényszerének összeadásával igen tágra szabta, belefoglalva jelesen az ingatlanok tulajdonjogának átruházása iránt kötött szerződéseket is. Bármily különbözők is voltak legyen a szempontok, melyekből a közjegyzői kényszernek illetén tág megállapítását akkorában helytelenítették és megtámadták, hogy a kényszer ily terjedelemben életbe léptetve nem lett, annak főoka akkorában — alig tévedünk — csak az a megfontolás lehetett, hogy

a közjegyzői állások csekély száma mellett a kényszer a közjegyzői székhelyektől távol levő közönségre nézve súlyos terhet jelentett volna. Hozzájárulhatott az intézmény ujságára való tekintet s az a kérdés, be fog-e válni az egyáltalán?

Mai nap, mikor ez utóbbi kérdésen túl vagyunk s a mi az előbbit illeti, tudvalevő, hogy igazságügyi kormányzatunk programjának egy pontját képezi a közjegyzői állásoknak és a telekkönyvi hatóságoknak is szaporítása olymód, hogy ez utóbbiaknak helyén mindenütt közjegyzői székhely is legyen, az eredeti javaslat ellen fölmerült legnagyobb aggály mihamarabb teljesen tárgytalanná fog válni. Mégis, úgy tetszik, hogy a kényszernek kiterjesztése ma talán még nagyobb ellenzésre fogna találni, mint húsz évvel ezelőtt. Pedig e kérdésnek aktualitása azóta épen nem csökkent; daczára annak, hogy a kiterjesztés irányában az egész idő alatt positiv törekvések nem igen jeientkeztek s az egyetlen törvényhozási intézkedés (1886 VII. 21—24 §§.) nem annyira kiterjesztését, mint inkább mélyítését, jogászilag szabatosabbá tételét jelenti az eredeti kényszernek oly értelemben, mint azt már Rupp (Comm. 93. l.) javasolta.

Németország ugyanezen idő alatt magánjogi codexének azóta készült nagyszabású tervezetében a közokmány kizárólagosságát (fakultatív birói, vagy közjegyzői kényszer) oly terjedelemben állapította meg, minőre nálunk alig gondol valaki. Igaz, hogy Németország ez ideig is az okmánykényszer hazája volt s a polgári törvénykönyv tervezete nem magában a kényszerben, hanem csak annak alakjában tesz újítást, a mennyiben a közhitelességet, bár még mindig a bírósággal megosztva, kiterjeszti végre a közjegyzői intézményre is. De azok a jogpolitikai indokok, melyek oly gyökeres ujjáalkotásnál, minő a magánjog általános codificálása Németországban, mely annyi régi particularis szokással és törvénynyel szakított s annyi hagyományt feldöntött, épen az okmánykényszernek megtartását és megerősítését javasolták: nagyon megfontolandó nálunk szintén nem mérvadó-e?

Mikor telekkönyveinket oly sok költséggel és munkával a tényleges birtokállapothoz képest rendezzük, maradandó munkát végzünk-e? Nem pusztán a baj jelenségeit távolítjuk-e el s nem fontosabb-e még, hogy annak okait orvosoljuk? A német javaslat ez utóbbi célból minden telekkönyvi biztokváltozást célzó nyilatkozatot («Auflassung») a telekkönyvi bíróság, vagy a közjegyző elé utal. A mi telekkönyvi jogunk szerint, mely a jogügyletet a telekkönyvi nyilatkozattól nem hogy el nem választja, hanem ellenkezőleg (törléseket kivéve) föltétlen egyesíti, a német javaslat által célzott módszer corrolariuma, magának a telekkönyvi átváltozást magában foglaló ügyletnek közokiratba való foglalása volna. Számos ok ajánlaná ezt a módszert inkább, mint az úgy nevezett hiteltesítési kényszert, mely minden valószínűség szerint, ha a kérdés napirendre kerül, a közokirati kényszernek legerősebb concurrense

lesz. A hitelesítési kényszer csak indirekt módon biztosítaná az okmány telekkönyvszerűségét, az ügylet jogszerűségére nézve — melyet pedig az okmánykényszer szinte biztosítana — semmi garanciát nem nyújtana, a zúgírások mesterségét meg nem akasztaná, ellenkezőleg, az ellenjegyző ügyvédet és közjegyzőt az okmánykészítő firkasztól lealázó üggyésbe hozná, drágább volna, mert a félnek két oldalon okozna költséget.

Intézményünk a kizárólagosság kérdésében, bár szoritkozzék az csak a telekkönyvi okmányokra, vagy terjedjen egyebekre is, mint pld. a francia jog s az új német javaslat példája szerint a nem sajátkezűleg írt végrendeletekre, stb., abban a helyzetben van, hogy állást, ha foglal, saját — eszményileg értett — érdekétől ebben teljesen eltekinthet. Lényeges az intézményre nézve, hogy a közhitelesség tisztán és végső következéseig érvényre jusson, hogy a közhitelességi hatáskör egész terjedelmében és kizárólag az intézményre ruháztassék, de, hogy az állam e közhitelességet minő célok szolgálataiba veszi, az nem a közjegyzőség elvi kérdése. Még anyagi érdekének kérdéséve is nehezen válhatik, hacsak igazán oda is fejlődött egyszer, a valódi közhitelességig. Oly nagyok ennek az előnyei, hogy nem lesz kényszerre szükség, miszerint igénybe vegyék. Franciaországban, hol igen szűk a kényszer köre, az okmányszerkesztés mégis, úgyszólván, kiváltságává lett az intézménynek. Igaz, hogy ezzé századoknak, gyakorlata által lett s nálunk a kizárólagosság, amennyiben ennek eléje vághatna, intézményünk érdekeire is bizonyára nyerhetne jelentőséget, csak hogy e szempont sokkal távolibb, sem hogy irányzóul szolgálhatna.

Azért szükség ezt hangsúlyoznunk, valamint intézményünknek a kizárólagosság kérdéséhez viszonyát elvben jelezni, mert kétséget nem szenved, hogy, ha majd e kérdés újból napirendre kerül, intézményünk nem a saját, hanem kizárólag a jogszolgáltatás érdekeinek véltén szolgálni, bizonyára pártján lesz a *kizárólagosság viszonyainkhoz alkalmazott s a jogbiztonság céljai által javasolt mérsékelt mértékének, jelesen a telekkönyvi jogok átruházását tárgyaó okmányoknál oly módszerrel, mely az u. n. hitelesítési kényszert fölöslegessé tenné.*

Nagy vonásokban rajzolva s csak az elvi kérdéseket nézve, ezekben látjuk összpontosítva azt, a mi közjegyzőségünknek a minő ma, hiányzik ahhoz, a minővé hivatása jelentőségénél fogva lennie kell s a mivé, reméljük, idővel válni fog. Teljesen érvényre emelt közhitelesség; tisztán, de egyúttal legtágabb értelemben, a közhitelesség igényletei által meghatározott s egyúttal teljesen függetlenített hatáskör.

Az ezen cél által meghatározott positiv fejlődési irányzat mellett — s ezt befejezésül röviden érintenünk kell, hacsak a legáltalánosabb vonásokban is teljesek akarunk lenni — bizonyos negativ fejlődési meneten is át kell, hogy küzdje magát intézményünk, a

mi annál szükségesebb, mert, a míg azokat a nyüggöket, miket evvel értünk, le nem veti, szinte az alapföltételében minden egészséges fejlődésnek, a szabad mozgásban és korlátlan erőfejtésben van megakadályozva.

Van ugyanis közjegyzői törvényünknek intézményünkre vonatkozó néhány olyan szabványa, mely annak célja által semmikép sincs indokolva, intézményünknek terhére és ártalmára van, a nélkül, hogy valamely elfogadható jogszolgáltatási érdeknek csak távolról is használna. Így az 1886. VII. tczikk i. §. c. pontja, melyet intézményünk sebhelyének mondhatnánk. Két indokkal támogatták akkorában az eredeti törvénynek ezt a módosítását. Egyik a birói és ügyvédi karnak nem kisebb képesítése, másik az «egyik jogi foglalkozásból a másikra való átmehetés.» Mind a két indok, mint olyan, nem áll helyet. Kétségtelen a tudományos képesítés azonossága. Csak hogy az itt nem egyedül mérvadó. A gyakorlati képesítés nem kevésbé fontos; s ezt az az érv tekintetbe nem veszi. Ha ennek semmi jelentősége nincs, akkor törölhető minden jogi foglalkozásnál. Pedig nemde, ép ellenkezőleg, a speciális gyakorlat minden szakmában igen fontos. Az ifjú, a ki a «legszigorúbb vizsgákat» letette és először az irodaasztalhoz ül, egyelőre semmire sem használható. Egész előről kell egy új tudományt tanulnia, azt, hogy a másikat, melyet a könyvekből vett, hogyan kelljen alkalmazni. Még a különféle jogi foglalkozásokban töltött gyakorlatok egyenértékűsége sem vethető ellen; mert az egyenértékűséggel szemben egyszerűen hivatkozhatunk arra, hogy minden szakmára határozott ideji speciális gyakorlat is van előírva. És ez helyesen van így. Nincs tudomány, melyet tanulni nem kellene. Csak épen a közjegyzői gyakorlat tenne kivételt? Hiszen olvastunk a közjegyzői gyakorlatot kicsinyelő holmi okoskodást. Hanem, a ki azt írta, az avval bebizonyította, hogy a közjegyző hivatásáról fogalommal sem bír. Mert a másolat-és az aláíráshitelesítés még nem a közjegyzői gyakorlat, a mint egy sommás váltókereseti blanketta kitöltése még nem az egész ügyvédség. Az a közjegyző, a ki lelkiismeretes és bölcs tanácsadója akar lenni félnek, a ki kúszált jogviszonyokat igazságos egyességgel akar okmányában rendezni, túl kell, hogy lásson érvelésén az ügyvédnek, a ki azon okmány gyengéibe fogna kötni, egész a biróig, a ki abban a valódi jog fonalát keresné, túl azért, hogy a per elkerülve és a jog biztosítva legyen, akár csak ítélet biztosítaná. De hát erre tán nem fektetünk súlyt, mert komoly ellenfél a közjegyzői szakma alacsonyabb színvonalát bizonyára nem fogja erősíteni. Csak a közjegyzői gyakorlat technikai részére vetünk ügyet, mely, habár épen nem boszorkányság, de terjedelmesebb és részletesebb, mint bármely más szakma technikája. S ha egyéb miatt nem, csak ez egyért is, a helyett, hogy a speciális közjegyzői praxist fölöslegessé, épen ellenkezőleg, elkerülhetlenné kellett volna, hogy tegye a törvény.

De a képesítés azonosságáról szóló érv nemcsak helytelen hanem mégcsak nem is érv ebben a dologban. Mert a képesítés előfeltétele, de nem indoka a kinevezésnek. Ha ez utóbbi és pedig az egyedüli volna, akkor egyenlő képesítés egyenlő igényt adna. Hanem a közjegyzői állás betöltésében a személyes igény nem az egyedüli mozzanat, sőt nem is a fő. Az intézmény céljaira való tekintet az első. Azt kellett volna hát előbb kérdeni, hogy ez a tekintet megtűri-e a speciális gyakorlat kiküszöbölését; aztán lehetett volna szóvá tenni az igényt, a mit ad, vagy nem ad az egyenlő képesítés. Az intézményre való tekintetek pedig ellene vannak e reformnak mindannyian. Elöl a megfontolás; hogy nem lehet az intézmény hasznára, ha a kinevezettek egy része hivatalát annak alapos ismerete nélkül kezdi meg. De ez alig nyom valamit avval a kárral szemben, a mit az új kinevezési rendszer az intézményben az által tesz, hogy lassanként megvonja tőle a képesített segéderőket, a közjegyzői jelölteket és helyetteseket. Ennek már mai nap súlyosan nehezeden következményei a közjegyzői irodákra. A képesített segéderő, jelesen a közjegyzői helyettes, egészen más jelentőséggel bír a közjegyzőségben, mint az ügyvédség gyakorlatában az ügyvédjelölt. A közjegyzői szolgálat, közszolgálati jellegénél fogva, bizonyos continuitást igényel, mely, a funkciók egész különösen személyes természeténél fogva, emberileg lehetetlen volna, ha a közjegyző helyettesíthetőségéről a törvény nem gondoskodnék. Ez a helyettesítés pedig a közszolgálat érdekében csakis az illető irodába benőtt, annak ügyeit és közönségét ismerő jelöltek által történhetik célszerűen; minden más helyettesítés csak hiányos expedienst. Ügyde az ilyen közjegyzői jelölt gyakorlatának végcélja, a kinevezésre való kilátás tekintetében kedvezőbb helyzetben kell legyen, mint más, különben nem fog egy életpályát választani, mely minden egyéb tekintetben (függetlenség, anyagi helyzet, bizonytalan tartam) reá nézve kedvezőtlenebb. Inkább független ügyvédi gyakorlatban fogja közjegyzői kinevezését szorgalmazni, annál inkább, mert így egy helyett, két kártyára teheti jövőjét. A közjegyzői irodák pedig ezalatt elnéptelenednek. Az «egyik jogi foglalkozásról a másikra való álmehetés» oly dolog, mely mindenek előtt tetszetősen hangzik és azután bizonyos mértékben üdvös is lehet, a mennyiben t. i. az illető külön szaknak egészséges fejlődési feltételei nem rontatnak meg vele. Elfogadhatónak és üdvösnek tartjuk pedig az átmehetést különösen két esetben; egyik, mikor kivételes viszonyok között egyszerre nagy számú állás betöltése szükséges s az illető szakma a szükséges erőknél hiányban van; a másik, mikor kivételes egyének kinevezéséről van szó, kik az illető szakma díszére, ereje fölfrissítésére szolgálnak. Az egyik esetben szükség, a másikban haszon az átszívargás s valamint a birói, úgy a közjegyzői kar is örömmel fogja azt üdvözölni. De más esetekben elkedvetlenedést szül az illető kar mellőzött tagjai közt s ha épen rendszerré válnék, idővel az egész kart dissolválná. Szándékkal helyezzük ebben a

birói és közjegyzői kart egymás mellé, mert e kérdés tekintetéből ép a legfontosabb pontban érintkeznek, hogy t. i. az állások kinevezés útján töltenek be. A kinevezési rendszer a legtulajdonabb oka, amiért ezekkel a hivatásokkal a korlátlan transfusio meg nem fér. Nem is lesz az a birói karban korlátlanul gyakorolva s hogy a miénkben se legyen, hogy a kérdéses törvénypont módosíttassék, vagy legalább oly mód kiegészíttessék, miszerint a közjegyzői gyakorlatból kompetálók előjoggal birjanak, az, intézményünk s a jogszolgáltatási tényezők helyes tagolása érdekében, állandó törekvéseink tárgya lesz.

Messze vezetne, ha törvényünknek a fentérintett szempont alatt csoportosítható hiányait egyenkint akarnók bonczolni. Épen mert naponkint érezzük feszélyüket, nagyon is ismeretesek mindnyájunk előtt.

A 88. és 105. szakaszok rendelkezése, a mennyiben csak a törvény által felsorolt tények tanusítványait engedi meg, ellenmondásban áll a közhitelességi elvvel s a közjegyzői intézmény egész céljával s így, bár a 97. § által, értelem szerint, ereje van véve, mindenesetre kifejezetten is hatálytalanítandó volna.

A magánokirat fölvételének tilalma sem a közjegyzőség, sem a jogszolgáltatás szempontjából nem indokolható; legkevésbé avval az indokkal, melyből az annak idején törvénybe véve s az 1886. VII. tczikk által fönntartva lett.

A készpénz- s értékletetekre vonatkozó korlátozás, mint azt a 108. szakasz megállapítja, terhes és célszerűtlen. E korlátozás annak idején a francia közjegyzőségben elharapózott üzérkedés meggátolása végett lett fölvéve. A törvény azonban többet tilt, mint a megnyit szándékozott. Csak a bankszerű letétkezelés eltiltásának van értelme.

Az összeférhetlenségi szabályok revisiója is régi óhaját képezi karunknak; az összes imént csoportosított intézkedésekre vonatkozólag azt a szempontot tartva, hogy *a közjegyző gyakorlata vagy személyes körülményeit illetőleg csak azok a korlátozások jogosultak, melyek a közhitelességi fogalomból és ennek jogszolgáltatási célzataiból szükségszerűleg következnek.*

Kettős irányban látjuk tehát intézményünk kívánatos fejlődését az eszménynek tűzött önállóság felé. Az egyik a pozitív, a valódi közhitelesség s a közhitelesség adta hatáskör szempontjai által van meghatározva; a másik negatív értelemben párhuzamos, azoknak a korlátozó szabályoknak, melyek az intézmény célja által indokolva nincsenek, megszüntetésében áll. Hogy ez a fejlődés nem egyedül a magunk törekvésein múlik, hogy az részben nem is egyedül az intézményünknek, hanem törvénykezési rendszerünknek is fejlődését jelenti s így csak evvel kapcsolatosan várható, hogy egyik, vagy másik pontban törekvéseinkkel ellenkező fölfogásokat is fog utjában találni, mindezek előtt nem hunyunk szemet. Oly nehézségek ezek,

melyek csak fokozhatják kitartásunkat, mely erejét abból a tudatból meríti, hogy törekvésünk a hazai jogszolgáltatás korszerű és a közjónak megfelelő átalakításával azonos.

Míg így a teljes önállóság egy lankadatlanul és céltudatosan kifelé vitt küzdelem pálmája gyanánt jelentkezik, intézményünk másik oszlopát, a testületiséget, egész ellenkezőleg, csak a kar maga saját, keretén belül, csendes és senki támogatását nem kérő igyekezettel alkothatja meg erősen és tökéletesen.

Közjegyzői törvényünk a kamarákban, ezeknek a külföldiekhez nézve párját ritkító hatáskörével, értékes elemeit adta a testületiségnek. De nem ezt magát. Még, ha a kamarákat egy magasabb autonóm egységbe kapcsolja is vala, csak a testületet alkotta volna meg, nem a testületiséget. Rideg mechanizmust, nem termékeny szervezetet. Ezzé egy testület csak azon szellem által válhat, mely a tagjait eltölti. A kamarák azon magas morális jelentőséggel, melyet széles körű autonómiájuk révén birnak, a testületi szellem ébresztésére és növelésére kétségkívül megbecsülhetlen értékűek. De tulajdonképeni forrása e szellemnek mégis az öntudat, mely az intézmény egyes tagjaira az egész intézmény jelentőségéből származik s így az, valamint eredetében, úgy célzataiban is a kamarákon túlmegy. Egyesül benne a hivatás magas voltáról való komoly meggyőződés, annak jövőjébe vetett rendületlen hit, lelkes érdeklődés minden iránt, mi viszonyait érinti, a kartársak összetartozóságának élénk érzete lankadatlan tevékenység az intézmény és tagjainak érdekében. Együttvéve olyan erő, mely bárhol latba vessé magát, lehetetlen, hogy érvényt ne tudjon szerezni törekvéseinek, hacsak — miben nem lehet kétkedni — soha el nem felejtí, hogy mindent is összevéve, saját létének feltételei a nemzeti lét talajában gyökereznek s mikor a maga egyéniségének érvényesítésére, jelentőségének emelésére törekszik, küzdelme jogosultságát és erkölcsi tartamot csak abban a mértékben nyerhet, a melyben a nemzeti cultura céljainak tud vele szolgálni.

Ha elfogulatlanul nézzük intézményünket s rövid húsz éves történetét figyelemmel kíséjük, ennek a testületi szellemnek legfeljebb kezdeteit, de fejlődését nem vagyunk képesek még észlelni. Pedig, ha egy hosszú életű intézménynél fontos az, egy fiatalnál épen létkérdés. S még inkább, mint másutt, nálunk, hol az intézmény nemcsak mint ujonez, hanem egyúttal, mint idegen lett behelyezve egy százados történetű jogszolgáltatásba, mi a dolog természete szerint nem történhetett meg a nélkül, hogy bizonyos ellentéteket föl ne keltsen.

Mikor intézményünk életbeléptetéséről volt szó, egy ideig úgy tetszett, mintha szarancsefiának volna szánva, kinek előre kikészítve a maga helye s az életküzdelmeiben nem lesz része. Annyira delgették az eszméjét, annyian buzgólkodtak az előkészítésén, minden oldalról sürgették és a sok hang között, mely jöttét fogadta, egy se volt ellenes.

Emlékezetes a magyar jogászgyűlések legelsejének egybe hangzó határozata, hogy törvénykezési rendszerünk korszerű átalakításának szükségkép követelménye, miszerint a közjegyzőség, mint a bíróságoktól és ügyvédségtől teljesen elkülönített és önálló közintézmény szerveztessék — *«a közjegyzők működésükben csak a törvénynek legyenek alárendelve — és az általuk hatáskörükben felvett okmányok közokirati erővel birjanak»*. (Rupp 39 l.)

Nem lehet határozottabb élel összefoglalni azt, a mi részben mai nap is még csak programmunkat képezi. Már mikor a közóhaj a kormányjavaslatok alakjában testet öltött, kezdett bomlani a szép egyetértés, szaklapokban ügyvédi gyűléseken mind több szózat hangzott fel az új intézmény iránt barátságtalan, szereplésére féltékeny. A második jogászgyűlés hangulata már távolról sem volt oly kedvező, határozata a közjegyzői hatáskörnek telekkönyvi ügyekben kizárólagosságát directe ellenző. Az 1870. évi kormány-előadói javaslat — el nem évülő dicse akkori igazságügyi kormányzatunk modern belátásának és nagy conceptiójának — nem került ki érintetlen a körülötte támadt tusákból. Már a parlament elé lényegesen megnyírbálva jött a leendő közjegyzőség; bár a jogügyi bizottság — az akkori — egész a döntésig az eredeti intenciók bajnoka maradt, ezeket, miután az időközben változott kormány maga is elhagyta, csak részben lehetett már diadalra vinni. Így is, csonkítva, egyike törvényhozásunk legjobb alkotásainak, elég erős lett volna, hogy új hajtással pótolja az elnyesetteket. Csakhogy a békés fejlődés korszaka a törvény életbeléptével még nem virradt reá. Ellenkezőleg, mintha csak a bevégzett tény nyitotta volna meg gátjait, úgy esett, hogy csak az életbeléptetés után serkent fel igazában egy áramlat, melynek forrásaira — talán az ellenszenv, mivel minden újítás találkozik, talán bizonyos érdekek önkéntelen surlása — nehéz volna rámutatni. Tény, hogy ez áramlat növekedett, terjedett, s minden inkább volt, semmint kedvező intézményünk meghonosítására, annál kevésbbé izmosodására és fejlődésére. Az egész húsz év alatt, mely életbeléptetése óta elfolyt, nem volt egy időszak sem intézményünkre csak távolról is oly kedvező, mint az, mely életbeléptetését megelőzte. Bizonyos kérdések, melyek akkor a valósuláshoz közel állottak, azután — és még ma is, alig hogy fölvetetők. Jöttek támadások oldalakról, melyekről nem is voltak gondolhatók. Aki majd intézményünk történetét fogja megírni, mindenesetre szentel egy lapot annak a kérvénynek melyet egy törvényszéki kerület járásbírái intéztek a képviselőházban az 1874. XXXV. t.-cikk novellája ellen, bizonyára jóhiszemmel, de ép oly bizonyosan teljes félreismerésében a közjegyzőség valódi jelentőségének és a bíróságét kiegészítő hivatásának. Sajnos, ebben a lassú, hosszantartó küzdelemben karunk, mint olyan, nem teljesítette egész föladatát. Mert, hogy az állandó passivitas, melylyel ügye igazságának tudatában minden támadást fogadott, nem volt a he-

lyes védekezési mód, azt a tapasztalás megmutatta. Nemcsak a nagyközönség, mely utóvégre tájékozatlan, kell, hogy fölvilágosítsassék, nehogy ítélete egyoldalú legyen, de maguk az intézők is, kell, hogy folyton ismerjék törekvéseinket, ha nem akarjuk, hogy hallgatásunk által félrevezettessenek. Nem kételkedünk, hogy, ha elég jókor és kellő nyomatékmal egész karunk állást foglal, az 1886. VII. t.-cikk 1. §. c) pontja, sőt valószínűleg az egész novella is más alakot nyer vala. Történtek akkor tiszteletreméltó kísérletek egyes kartársak és az országos egyesület részéről is. De mi, kik ismerjük azoknak a kísérleteknek történetét, tudjuk, hogy azok mögött egyeseknek buzgósága, nem az egész karnak föllángolása hevült. És ez bizonyára kiérzett rajtuk. A testületi szellem gyöngye volta tette dermedté akkor is, azóta is karunkat, hogy szinte érzéketlen maradt, holott egy élettéljes organismus teljes erejével reagált volna.

Időközben az intézményünk iránt kedvezőtlen áramlat, kétségtelen, hogy tekintélyesen gyengült; igazolódott nálunk is, mint egyebütt, a tapasztalat, hogy hasznossága lassan részére hódítja a nagy közönséget és ez elnémít minden ellenvetést. S evel értékben legalább is egyenlő a becsülése és támasza a felvilágosult jogásznak, a ki tudja, hogy modern jogszolgáltatás egészséges alapú, jól működő közjegyzői intézmény nélkül el nem lehet.

Hanem azért, hogy intézményünk teljesen túl volna már bizonyos nehezteléseken és féltékenységeken, azt, sajnos, mai nap sem mondhatjuk. Igaz, hogy az oly jelenségek, mint az a resolucio, melyet a hazai ügyvédi kar ismeretes mozgalmában hozott nem rég egy ügyvédi gyűlés, mely részben intézményünket okolta az ügyvédi karnak bizonyára általunk is sajnált kedvezőtlen viszonyai miatt, s ezeknek orvoslására többi közt a közjegyzőnek hagyatéki hatáskörét akarta az ügyvédekkel megosztani: ma már, mint a következés megmutatta, nem hagynak mélyebb nyomot; bizonyára főképp azért, mert nagy zömében maga az ügyvédi kar sem osztotta azt a nézetet, melynek tarthatlanságát egy tekintet a két kar számarányára igazolja.

De azért erős testületi szellem ébresztése nem kevésbé marad karunk egyik legfontosabb feladata. Az a feladat, mely kizárólag csak magán múlik s azért valóban azt hinnők, hogy minden egyéb közt a legkönnyebb; akár, hogy intézményünk jogos érdekeinek megóvásáról legyen szó, akár hogy a fejlesztésére való törekvésekről, melyekről annál kevésbé mondhat le, mert azon napon vesztené létjogát, melyen megszűnnék igazságügyünk haladásából részét kivenni: minden esetben a testületi összetartásban sikerének föltételét és biztosítékát fogja birni.

Azon czélok között, melyeket e folyóirat megindításával kar-egységünk kifejezője, az országos egyesület, magának kitűzött, ennek a testületi szellemnek terjesztése és erősítése egyike az elsőknék. Sikerüljön ez s akkor nem kételkedünk, sikerén egész program-

munknak, melyet e beköszöntő sorokban nagy vonásokban megrajzolni iparkodtunk s melyet röviden tulajdonkép már cikkünk felirata kifejez, úgy értelmezvén azt, hogy intézményünk legyen valódi közjegyzőség és valóban magyar.

Az új örökösödési eljárás.

Hogyha hazánkban legujabb időkig az örökösödési eljárás törvényileg szabályozva nem volt, — mint a képviselőház igazságügyi bizottsága az új eljárási törvényjavaslat kísérőjelentésében mondja — akkor az a hiány a legujabb időkben ugyancsak bőven pótolva lett. Nem tekintve az 54-es osztrák patensre s az országbirói értekezlet intézkedéseire, az 1868. LIV. t.-cikktől egész az 1868. VII. tczikkig nem kevesebb, mint hat különféle törvény szabályozgatott ezen az eljáráson, mely mindannak daczára «számos hiányt és fogyatkozást feltüntető» maradt. Ezeknek orvoslására rövid hat év alatt négy hivatalos tervezet készült, melyek utolsója az 1894. XVI. t.-cikkben érvényre is emelkedett. Véglegesnek azonban ez sincs szánya, mert az anyagi jog, ha majd kodifikálva lesz, mindenesetre újabb eljárási törvényt fog helyébe tölteni.

Az 1894. XVI. t.-cikk indokolása ezeket a «hiányokat és fogyatkozásokat» «az eddigi eljárás nem egységes szerkezetében, a hatósági közreműködés terjedelmében, a szabályozás tárgyává tett kérdések körében és egyes kérdések szabályozásának módjában» látja. Oly általános kifejezések, melyek, igaz, mindent felölelnek, a mi csak valamiképp fogyatékos és valami mód megvivosolható lehet. Csakhogy az orvoslásnak a módján fordul épen a kérdés. És ez a mód nagyon sokféle, s a sok közül nem egy lett volna jobb annál, melyet az új törvény magáéul választott. Hogy ennek — mint ép érintők — az élettartama örökjogunk kodifikálásához van kötve, valószínűleg lesz időnk meghányani egyikét is, másikat is e módoknak egész a legkisebb részletéig. Ezen a czimen kezdenők megbeszélését egy ponton, mely tulajdonkép kívül esik a keretén az olyan kritikának, mely csupán az 1894. XVI. t.-cikkkel foglalkozik. Ez ugyanis, miután az érvényben levő anyagi jog terén kellett maradnia, nem hozhatott módosításokat olyan eljárási kérdésekben, melyek az anyagi jog

szabályain következnek. Így hát az örökség megszerzésének elvi kérdése, bármily fontos a következei miatt az örökösödési eljárásra nézve is, az új törvény szempontjából nem tehető szóvá.

Mindazonáltal úgy a törvény indokolása, mint az igazságügyi bizottság jelentése, nem különben a képviselőházban felszólalók egy része, kiindulópontjukat az örökség megszerzése elvén keresték. Csudálatos módon mindannyian oly kijelentésekkel, melyek miatt szinte vád volna tehető szakirodalmunk ellen, hogy ezt a kérdést, jelesen annak összefüggését az örökösödési eljárással, nem tisztázta eléggé.

Hogyha az indokolás azt mondja a kényszerű beavatkozás eseteiről szólván, hogy: «*ez által* nem sérti az ipso jure öröklés elvét, melyet teljes mértékben föntartani kíván»; hogyha az igazságügyi bizottság jelentése a megszerzés elméletébe hatol és azt mondja hogy az «*az örökség birtokbavétele körüli törvényalkotásoknak két különböző rendszerét ismeri. Az egyik rendszer mellett az örökség ipso jure száll át az örökösre s így annak megszerzéséhez és birtokbavételéhez rendszerint sem birói beavatkozás, sem egyéb más hatósági közbenjárás nem szükséges. A másik rendszer a természet-jog álláspontjából indulva ki az örökösök hagyatékát uratlan dolognak tekinti s annak megszerzéséhez és a jogosult által való birtokbavételhez a hatóság beavatkozását és a bíróság eljárását föltétlenül megköveteli*» — később pedig ugyancsak a kényszereljárást tárgyalván, azt tartja, hogy az lényegében nem érinti az ipso jure öröklés elvét, mert «*a javaslat ott, a hol ingatlan vagyontartozik a hagyatékhoz, a jogáthárulási esetek kötelező tisztázását azért rendeli el, mert az ingatlanokra szerzett jogok nyilván tartását a jogrend, a jogbiztonság, messze kiható nemzetgazdasági érdekek, a köz- és magánhitel követelik*» akkor az ilyen nyilatkozatok nem engednek kétséget az iránt, hogy sem az örökség megszerzése és birtokbavétele körüli elmélet, sem annak gyakorlati összefüggése az örökösödési eljárással nálunk kellőképen tisztázva még nincs.

Tényleg, a — tudunkkal — egyetlen munka, mely irodalmunkban e kérdéssel exegeticus módon foglalkozik s mely a magyar jogászegyleti értekezések III. kötete 4. füzetében látott napvilágot, inkább arra alkalmas, hogy a fogalmakat e tárgyban még inkább összezavarja. Ennek az értekezésnek mindjárt a bevezető tétele a következőket mondja Teleszkynek ösmert öröklési jogi tervezetéről beszélván: «*Az örökség birtokbavétele körüli törvényalkotásoknak eddig két irányadó elvét ösmertük, nevezetesen az örökség ipso jure birtokbavételének elvét, melyet hazai törvényeink is ősidóktól fogva követek és az örökség birói átadásának elvét, mely az osztrák polgári törvénykönyvben jutott teljes érvényre s mely időközben érvényéből nálunk sem ismeretlen. A magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének az öröklési jogot tárgyazó s már szaktanácskozmányon keresztülment része azonban szakított hazai törvényeink eddigi elvével s egészben az osztrák törvénynek ellenkező*

elvét sem tevén magáévá: új elv — az örökségnyilatkozat általi megszerzésének elve — részére szándékozik a törvényhozást megnyerni.»

Nyilvánvaló, hogy itt két fogalom, az örökség megszerzése és annak birtokbavétele, össze vannak tévesztve, nemcsak, hanem önmagukban, úgy látszik, homályosak szerző előtt, kitől mindenesetre nagy bátorság a Teleszky-féle tervezetre lobbantani azt a hibát, mondván, hogy: «*az ipso jure öröklésnek hatályát félreismeri, midőn az örökség megnyíltának, az örökség birtokbavételének és az örökség megszerzésének eszméit összetéveszti*», mert Teleszky munkájára — mely különben (Ind. 170. l.) a kérdésnek csak gyakorlati birálatát tartalmazza, de fejtegetésébe nem bocsátkozik — lehet talán rámondani, hogy kevésbé respectálja jogfejlésünk contituitását és nemzeti sajátosságait, de az alapos tudományosságot tőle elvitatni nem lehet.

A tévedések e kérdésben általában abból következnek, hogy az úgynevezett kötelező hagyatéki eljárást kényszerű, vagy legalább okszerű összefüggésbe hozzák a haereditatis aditio elvével; míg a hagyaték szabad, birói beavatkozástól ment birtokba vételét az ipso jure acquisitio elve következésének tartják. Talán hogy véletlenül a saját jogunk s az osztrákoké egymás mellé állítva az örökség megszerzése és birtokbavétele körüli rendszereknek az érintett módon kombinált képét mutatják; s még inkább tán az eszmebeli rokonságnál fogva, mely egyik esetben a külső föltételektől ment örökségmegszerzés és hatósági beavatkozástól szabad birtokbavétel s a másik esetben a törvényes föltételekhez kötött szerzőmód és hatósági közbenjárástól függő birtokbavétel közt mutatkozik. De, mint sok helyütt, itt is szemet szúr, hogy a jog nem bölcsészeti fogalomrendek, hanem gyakorlati szükségletek szerint alakul. S elég csak kissé körültekinteni, hogy azt a négy mozzanatot a legkülönbélebb egybevetésekben lássuk. A római jog például, melyben a haereditatis aditio volt a szabály, birói beavatkozást, hagyatéki tárgyalást, birói átadást nem ösmert. Nyomán a német pandektajog sem. Ellenkezőleg a francia jog, melyben az ipso jure acquisitio a szabály, az öröklés bizonyos nemeinél (hitvestársnak, elősmert törvénytelen gyermeknek, fiscusnak, valamint oly végrendeleti öröklésnek esetében, melylyel szemben köteles részre jogosultak állanak) confiscálja a hagyatékot s azt csak szabályszerű eljárás útján adja ki a magát igazolt örökösnek. Tisztában kell tehát lenni azzal, hogy lehetséges a haereditas jacens mellett birói átadás nélküli birtokbavétel ép úgy, mint birói átadáshoz kötött s másrészt az ipso jure szerzett örökséget az örökös szintűgy veheti át birói kézről, mint a bíró megkérdezése nélkül. Szét kell tartani egyfelől az örökség megszerzése módját, melyre kizárólag vonatkoznak az aditio és ipso jure acquisitio kifejezésekkel megjelölt rendszerek; másfelől az örökség birtokbavételét, melyre nézve (sajnos!) szintén képződtek rendszerek, de melyeknek semmi közük nincs a haereditatis aditio

s az ipso jure acquisitio nevezetekkel jelölt fogalmakhoz. Az pedig, hogy az örökség megszerzése s annak birtokbavétele tárgyában mily rendszer legyen irányadó, (ha már rendszerek nélkül el nem lehetünk) az tisztán törvényhozási kérdés, mely a nemzeti fejlemények figyelembe vételével a gyakorlati élet igényei értelmében döntendő el.

(Folyt.)

Dr. CH. O.

A telekkönyvi jog az új német birodalmi polgári törvénykönyv tervezetében.

Kétszeres érdeklődéssel bírhatnak a német birodalmi polgári törvénykönyv létesítése körüli munkálatok reánk, kiknek az egységes magánjog kodifikálása annyi idő óta képezi — csak újabban valószínű kezdő-óhajaink tárgyát. A német tervezet, mely tudvalevőleg már 1888-ban teljesen befejezve nyilvánosságra került, azóta legnagyobb részben a revisionális bizottság (Commission für die zweite Lesung) tárgyalásain is keresztül ment s ha egyében nem fog múlni, mint az előkészítő tényezők serénységén, úgy lehet, egy év leforgása alatt a parlament elé lesz terjesztve. Evvel az egységes nemzeti jog létesítése, mely 1848-ban a váltójog s 1861-ben a kereskedelmi jog egységesítésén vette szerény kezdetét s a birodalom egyesítése óta minden téren óriási haladást tett (1872 büntető jog, 1877. polgári perendtartás, csőd-, bűnvádi eljárás — nem tekintve a nagyszámú politikai és gazdasági természetű törvényeket) közel érne a betetőzéshez.

A németek kezdettől fogva fölismerték a jog nemzeti jelentőségét, azt a hatalmas összeforrasztó erőt, mely benne él s jogegységesítési törekvésük voltaképpen a nemzeti ideálok gyermeke. Ezeknek istápjá nélkül alig is haladtak volna ennyire s ha azon is úrrá lennének, a mi feladat még előttük áll, a nemzeti leikésedésnek bizonyára nem a legkevesebbet fogják köszönhetni benne. Hasonlíthatlanul nagyobb nehézségek gördülnek ugyanis a magánjog terén, mint az összes többi jogok terén való kodifikáció elé. A magánjog kodifikálásában a tervezet elkészítése, úgy látszik, a feladat kisebb ré-

sze — bármily óriási magában véve; ma legalább még, dacára az illető tényezők buzgóságának, dacára a második, végleges tervezet elkészültének, távolról sem bizonyos, hogy a codex teljében, a mint tervezve van, törvénynyé is fog válni. Emlékezetes, már az első tervezet mikor nyilvánosságra került, milyen ellenzés kerekedett az egész birodalomban ellene, mintha egy lelket sem tudott volna ki-elégíteni s a revisionális bizottság, ha minden tanácsot megfogad, nem maradt volna meg egy szakasza épen az egész munkának. A kisebbik oka ennek az ellenzésnek az az elméleti szörszálhasogatás volt, mely a német jogtudománynak már sajátja s melyben leledzettek a tervezet maga ép úgy, mint annak bírálatai; de ez maga komoly veszélyt nem jelenthetett volna, ha hozzá nem járul más ok. A tervezet t. i. túlságosan a porosz jog inspirációján készült s az egységesítés szerinte tulajdonképpen a többi jogoknak a predomináló porosz jogba való beolvadását jelentené, mivel főképpen a saját partikularis jogaikkal századok óta egybeforrott déli tartományok nem tudnak meg barátkozni. A jogoknak egy terén sem volt ez a partikularismus oly érzékeny s visszahatásra kész, mint épen a magánjog terén. Ez már a magánjognak természetében fekszik, mely a mindennapi életnek joga, jelentősége és szerepe keletkezésében s a néppel való összeolvadásban a nemzeti nyelvvel rokon. Lehet azonfölül, hogy az egység-vágy általában sem oly intenzív többé; mutatkoztak legalább jelek politikai téren is, melyek látszólag erre engednének következtetést s így tán ez a lanyhulás kerül kifejezésre a még be nem fejezett kodifikációknál. Bizonyos, hogy a revisionális bizottságnak igen nehéz volt a feladata, melynek azonban, a tervezet már közzétett részeinek fogadtatásáról ítélve, meg tudott felelni. Lehetőleg figyelembe venni törekedett minden bírálatot s a cél érdekében nagyon engedékenynek mutatkozott. Így a munkálat, mely tanácskozásából kikerült, az első tervezethez képest lényegesen eltérő. Ebben az eltérésben azonban nemcsak az imént érintett, bennünket a dolog természete szerint kevésbé érdeklő, mozzanatok jutottak kifejezésre, hanem egy másik is, mely kivált Németországban, de már annak határain kívül is, mindinkább kezdi ostromolni a törvényhozások kapuját: korunk történetének legjellegzetesebb mozzanata, a sociális törekvéseké. Ezideig inkább a szorosán vett gazdasági törvényhozás terén keresett ez áramlat érvényesülést, A német polgári törvénykönyv megalkotása az első alkalom arra, hogy a magánjog terére behatoljon s ezt az alkalmat ugyancsak fölhasználni törekszik. Mengernek e lapokon már említett munkája katekismusává lett azon irányzatnak, mely az egész magánjogot a sociális kérdés szempontjából akarja reformálni. Hozzá egy egész iskola csatlakozott, sőt az egész német jogirodalom, mondhatni, behatása alatt áll, még elvi ellenségei is concessiókat tesznek követeléseinek. És nyomukon jár ezeknek maga a német kormány, mely a gazdasági törvényhozás terén, már a párt-

viszonyok által is kényszerítve, régen számol a szociális irányzattal. Ezek az alakulások, positiv oldaluktól eltekintve, a jogászra már azért is nagy érdeklődéssel bírnak, mert világos képét mutatják, mely határozók a jog keletkezése és fejlődésében a politikai és gazdasági mozzanatok, a mi valószínűleg soha nem volt másképp, dacára a jogbölcseleti iskolák egészen más irányú hypothesisi- nek.

Érdekesnek tartjuk e szempontból s másrészt annak megvilágítása miatt, hogy általában is mily viszonyban áll a revideált tervezet az eredeti elsővel, kivonatosan közölni a német hivatalos lap («Reichsanzeiger») commentárját, melylyel a tervezet második részének, a kötelmi jognak átdolgozott szövegét közzététele alkal-mával kísérte.

«Azokat a határozatokat, melyekben a tervezet második, a kötelmi viszonyokra vonatkozó része iránt a bizottság megállapo-dott, az a törekvés jellemzi, hogy az adóst, a mennyiben a hiteleső-vel való viszonyában rendszerint ő a gazdaságilag gyöngébb fél, hathatósabb védelemben részesítse, mint azt az első tervezet tette. Ebből a szempontból vette föl a bizottság az első tervezettel ellen-tétben az adósnak fölmondási jogát, ha magasabb, mint 6% ka-mat lett kikötve, valamint a bírónak azt a jogát is, hogy túl magas kötbért belátása szerint leszállíthasson. Hogy a vasárnapi munka-szünet a magánjogforgalomban is érvényesülhessen, föl lett véve a határozat, miszerint kétség esetében az ünnepet követő köznapi veendő teljesítési napnak mindenkor, mikor valamely szolgáltatásra kitűzött határnap, vagy valamely határidő utolsó napja vásár-, vagy ünnepnapra esik A bérleti és haszonbérleti jogban számos módosítás történt gazdasági szempontok miatt. Mindeneke-lőtt irányzóul lön elfogadva azon elv, hogy »eladás folytán a bérlet és haszonbérlet meg nem szűnik» (Kauf bricht Miethe und Pacht nicht.), mi által a bérlő és haszonbérlő az ingatlan eladása eseté-ben annak vevőjével szemben biztosított helyzetben marad, más-részt, hogy az is, ki egy ingatlant megszerez, előtte ismeretlen, hosz-szú időre szóló szerződések ellen védve legyen, megszerzett, hogy egy évnél hosszabb időre szóló bérleti és haszonbérleti szerződések írásba foglalandók. A lakbérletnek érdekében az a szabály lett fölveve, hogy az a lakás egészségtelen volta czimén föltétlen fölmondási joggal bírjon. A bérbeadónak törvényes zálogjoga nevezetes meg-szorításokat szenvedett a bérlőnek érdekében; megszorítva lett a bérbeadónak elkülönzési joga is, melylyel eddig a bérlő ellen nyi-tott csődben birt Másrészt a bérbe- és haszonbérbeadó jo-gainak biztosítása czéljából az albérletbe, vagy alhaszonbér letbe adhatás az ő beleegyezésétől lesz függővé téve; bérlet ese-tében mégis oly korlátozással, hogy a beleegyezés indokolatlan megtagadása a szerződés fölbonthatására jogosítja a bérlőt. A szolgál-tati szerződésre vonatkozólag bizonyos körülmények közt, a

szolgáltatadónak kártérítési kötelezettsége lett megállapítva, ha a szol-gálattevő élete és egészsége védelmére szükséges intézkedéseket elmulasztotta Az építőmunkásoknak törvényes zálogjog lett adva a munkaszerző ingatlanán munkadíjuk és költségeik biztosí-tása czéljából, holott ez ideig a kézmű különös ótalomban nem ré-szesült A társasági jogban mélyreható változtatás történt az által, hogy a társasági tagoknak a társasági vagyona-ra vonatkozó jogai a «viszonyos jogközösség» («Rechtsgemeinschaft zur gesammten Hand») alapján lettek szabályozva s így a társaság egyes tagjától meg lön vonva a jog, hogy a közös vagyon őt illető része fölött intézkedjék. Valamint hogy ebben az a gondolat nyilatkozik meg, miszerint a társasági vagyon a társaság céljai számára bizto-sítva maradjon, úgy hasonló okon a vagyonközösségnél is az a szabály lett megállapítva, hogy a részeseknek a közös vagyon tar-tama, kezelése és használása tárgyában történt megállapodásai kö-telező erővel bírnak az egyes vagyonrészestnek jogutódja ellenében is A bemutatóra szóló kötelevek tárgyában el lön ejtve az a sok oldalról kifogásolt tétel, hogy a kiállító még a papir rosszhi-szemű megszerzőjével szemben sem tagadhatja meg a szolgáltatást. A tiltott cselekmények czimén származó kártérítési kötelezettség... oly értelemben lett kiterjesztve, hogy míg eleddig a kártérítési kö-telezettség kizárólag a kártevő vétkeisége esetében állott be, ezu-tán sok esetben a vétkeiségtől egészen eltekintve megalapul a kár-térítési kötelelem. Azokban az esetekben, mikor a szavatosság a tör-vényes felügyeleti köteletség megszegése czimén, a szolgáltatadónak alkalmazottjaiért való felelőssége czimén, háziállatok kártevésai, vagy egy épület beomlása miatt lesz igénybe véve, a vétkeiség ugyan, mint a felelősség indoka, megmaradt, mindazonáltal a kártszenvedő helyzete annyiban kedvezőbbé lett téve, a mennyiben az a bizonyí-tási kötelezettség alól fölmentve s avval a maga mentségére az lett terhelve, kit a kártérítés kötelme törvény szerint megillet,» stb.

Szembetűnő, mint domborul ki mind e módosításokon ugyanaz a czélzat. Nem többé a felek szabad akarata a kiváló alkotó oka és fő szabályzó mozzanata a kötelmeknek. Beleférközik egy bi-zonyos méltányossági eszme, melynek az anyagi javakhoz való egyenlő igény az anyja. S ez a méltányossági eszme helylyel - közzel meg-szüntet s pótol egész határozott szerződési akaratot, a határozatlan, ki nem fejezett (sokszor nem is létező) helyére pedig suggerál mást, de rendszerint csak a «gazdaságilag gyöngébb», azaz a szegényebb szerződő fél érdekét és helyzetét védelmezőt. A törvény ügyvédje lesz a szegénynek. Karöltve jár evvel a jogi formalismus gyöngi-tése, a formákra redukált jogkeletkezési módokatoknak kiküszöbö-lése és az ügyletek anyagi alkatrészeinek és gazdasági czélzatának előtérbe helyezése.

S ez az a pont, melyen ezen új irányzat a telekkönyvi joggal a legkülönösebb ellentétes viszonyba kerül. A telekkönyvi jog, ha

a benne rejlő publicitási elv végső következéseig érvényesül s ha, mint Poroszországban (1892 május 5.-i törvény) a telekkönyvi jogok átváltozását előidéző dologi jogi mozzanatok teljes mellőzéséig fejlődik, szorosán formális joggá változik maga is. Úgyde a birodalmi polgári törvénykönyv tervezői épen a tervezet harmadik, a dologi jogra vonatkozó részében s jelesen az ingatlanokra vonatkozó jogokat tárgyzó fejezetekben legkevésbé tudtak vagy akartak számolni avval az általános új irányzattal, mely igaz, éppen ebben, annyira az elvek élén jár, hogy a tervezőknek, illetve a revisionális bizottságnak csak az egyik, vagy másik rendszer teljes elejtése között lehetett választani, azok összeegyeztetéséről nem lehetvén szó.

A telekkönyvi jognak azonfelül, a mint az Poroszországban fejlődött s amint azt a polgári törvénykönyv tervezete lényeg szerint az egész birodalomra kiterjeszteni szándékozik, még nagyobb ellensége mint a formalismussal ellenlétes új magánjogi irányzat, a fentebb említett partikularismus, mely épen e pontban a jogosultság nagy látszatával kérdi, mért kényszerítse saját joga fejlődését oly irányba, melynek az újabb általános irányzatok ellentmondanak s mely ezektől esetleg előbb-utóbb úgy is félre fog szorulni. E révén a polgári törvénykönyv tervezetével szemben egy új áramlat van keletkezében, mely oda irányul, hogy a tervezetnek első két része, az általános és a kötelekről szóló, igenis, birodalmi hatálylyal törvénynyé legyen emelve, az összes többi részek azonban, jelesen a dologi, a családi és az örökjogot tárgyzók, az egyes államok speciális törvényhozása körében maradjanak, mely azokat aztán az illető államok különös gazdasági viszonyai és külön jogfejlődésének megfelelően szabályozná. Bizonyos pontokon ez az áramlat már keresztül is tört, mert, jelesen az örökjog tárgyában, már kiállításba helyezte egy hivatalos hang, hogy a birodalmi tervezet esetleg csak a főelvek megállapítására fog szorítkozni s egyebekben az egyes államok törvényhozásának szabad kezét enged. Daczára, hogy ily körülmények között nem mondható még bizonyosnak, hogy a dologi jogra vonatkozó része a tervezetnek abban az alakban, mint az a revisionális bizottság tanácskozásából kikerült, tényleg érvényre is fog emelkedni, mégis elég érdekesnek tartjuk már magát a munkálatot, ha csak kísérletet jelentene is a dologi jognak modern szempontok szerint való kodifikálására, ahhoz, hogy azt a bennünket közelebb érdeklő telekkönyvi jogra való vonatkozásában e lapokon megbeszélés tárgyává tegyük.

E czélból azonban elkerülhetlennek tartjuk a telekkönyvi jogot, úgy, mint az Németországban az egyes partikularis jogok szerint ez időtt érvényben van, a miénkhez képest nagy eltérése miatt, előrebocsátólag egy következő cikkben röviden ismertetni.

A közjegyzői állások betöltésének kérdéséhez.

Nem épen érdektelen dolog a magyarországi közjegyzői állások betöltésének megfigyelése; ebből a megfigyelő oly tapasztalatokat gyűjthet, melyek a közjegyzői kar érdekeit sok irányban érintik. Kétségtelen, hogy minden új intézmény céljainak megvalósítása szoros összefüggésben áll azon közegek egyéniségével, kik az illető intézményt kezelik.

Nem akarom e helyütt és ezúttal vizsgálódásom tárgyává tenni az igazságügyi kormányzatnak a közjegyzői állások betöltése körül gyakorlatba vett politikáját, hanem csupán statisztikai adatokat kívánok szolgáltatni arra nézve, hány közjegyzői állás van Magyarországon ma, a működő közjegyzők közül mennyi azok száma, kik már a 1886. VI t. cz. életbelépte, vagyis 1886. április 7-ike óta nevezettek ki s különösen, hogy a novella életbe lépte óta az ügyvédi, birói és ügyészi karból, szóval nem a kebelből, hány közjegyző nevezett ki.

Van pedig Magyarországon ez idő szerint 238 rendszeresített közjegyzői állás, ezek közül betöltetlen ez idő szerint 5 (Karczag, Kisujszállás, Jászberény, Felső Eőr és Topolya*); eredetileg 204 állás rendszeresített, 34 tehát időközben, 1875 óta állított fel, részint a kamarák, részint a közönség, részint az igazságügyi kormányzat kezdeményezéséből. A ma működő 231 közjegyző közül 109 azok száma, kik már 1875 év óta működnek, 70 pedig van olyan, a kik a novella életbelépése óta nevezettek ki; 52 pedig olyan, a kik az első kinevezés után a novella életbe léptéig terjedő időben nyerték el állásaikat, még pedig az 1878 május 1-től kinevezettek kizárólag a közjegyzőhelyettesi karból.

A novella életbelépte óta kinevezett 70 közjegyző közül 37 a helyettesi karból, 28 az ügyvédi karból, 4 a birói és 1 az ügyészi karból lett közjegyzővé. De, ha figyelemmel kísérjük azt is, hogy az ügyvédi karból kinevezett közjegyzők mily positiokat nyertek, a helyettesi karnak gyakran emlegetett panasza, hogy a közjegyzői állások betöltésénél igényei alig vétetnek figyelembe, alaptalanoknk épen nem mutatkoznak; mert épen a betöltés alá került legjobb állások jutottak az ügyvédi és birói kar osztályrészévé, hogy többet ne említsek, Baja, Szeged, Miskolcz, Zombor, Pápa, Szarvas, Trencsén, Lippa, Békés Gyula, Jászapáthi, Jászberény, Keszthely, Marczali, Oraviczabánya; ellenben közjegyzőhelyetteseknek jutottak legtöbbsnyire az ujonnan rendszeresített, tehát más közjegyzői kerületekből alakított kevésbé jó positiók és egyéb szintén csak leg-

*) Időközben négy betöltve lett.

feljebb középszerű állások, az úgynevezett jobb közjegyzői állások közül pedig helyettessel egy sem töltetett be. Egyedül a számarányt véve tekintetbe, a helyettesi karnak kevésbé lehetne oka panasza, mert a novella óta betöltés alá került közjegyzői állások közül, — eltekintve az áthelyezés által betöltött állásoktól, — több mint a fele közjegyzői helyettessel töltetett be. Hogy mégis vannak 10-15, sőt 19 év óta folyton működő helyetteseink, kik önálló jegyzői álláshoz jutni nem tudtak, annak nagyrészt az is az oka, hogy az egyes kamarák kizárólag saját területükön működő helyetteseket hoznak a területükön megüresedett állásoknál ajánlatba, az idegen kamarák területén működő közjegyzőhelyettesek anciennitását pedig figyelembe nem vették. Ez pedig nagy méltatlanság már csak azért is, mert azon kamarák területén működő helyettesek, mely kamarák területén kevesebb helyettes működik, nagy előnyben vannak azon helyettesek felett, kik oly kamara területén működnek, melynek területén több a helyettes, tehát nagyobb is a concurrentia; ezen jelenségből magyarázható meg azután azon sajnos jelenség, hogy épen a budapesti kamara területén van legtöbb igen hosszú gyakorlattal bíró s bizony már-már őszbe csavarodó helyettes; a vidéki kamarák területén aránylag sokkal hamarabb, 5-6 évi, de sőt gyakran 2-3 évi praxis után, a helyettesek önálló álláshoz jutnak, míg a budapesti kamara területén, hol a jobb állások rendszerint áthelyezés által töltetnek be, 10-12 évi praxissal bíró helyettesek sem jutnak önálló álláshoz; ezen állapot pedig leginkább sújtja a fővárosi helyetteseket már csak azért is, mert a budapesti kamara területén működők közül ők vannak számarány szerint a vidékiek felett túlsúlyban, őket érinti tehát leginkább ama helytelen praxis, hogy a vidéki kamarák saját helyetteseiket, a budapesti kamara pedig, legalább a fővárosi közjegyzői állások betöltésénél, rendszerint áthelyezést hoznak javaslatba.

E méltánytalanságnak orvoslása végett mindenekelőtt kívánatos volna, hogy maguk a kamarák is a candidatióknál első sorban az anciennitás elvére legyenek figyelemmel, ezután pedig szükséges volna az igazságügyminiszteriumban egy rendszeres, évenként a kamarai jelentések alapján kiegészítendő törzskönyvet vezetni az összes közjegyzői helyettesekről, melyben kitüntető volt volna a közjegyzőjelölti és helyettesi minőségben eltöltött idő, azon közjegyző nevének megjelölésével, kinek oldalán az illető működött, kitüntető volt továbbá, minden évből mily időszakokon át helyettesített az illető.

Ezen törzskönyv évenként minden kamarának az abban foglalt adatok fölhasználhatása végett megküldendő volnának. Így azután lehetségessé volna téve, hogy úgy az egyes üresedésbe jövő állásoknál már a legidősebb helyettesek helyettesíthessenek, valamint az állások betöltésénél a legidősebbek hozathassanak javaslatba.

A novella azon intézkedése különben, mely szerint közjegyzőgyakorlattal nem bíró ügyvédek, bírák, stb. közjegyzőkké szintén kinevezhetők, szerény nézetem szerint, szintén az intézmény kárára van, mert bizony az ily, minden előző közjegyzői gyakorlatot nélkülöző közjegyzők, legyenek bármily kitűnően képzett jogászok, jó ideig küzdenek a kezdet nehézségeivel s gyakran saját s tán ügyfeleik kárán is tanulnak, a mi előző közjegyzői gyakorlat megkivánása mellett képzelhető is alig volna. De bármennyire is legyen valaki képzett és gyakorlott jogász, egy-két évi szoros közjegyzői gyakorlat nélkül ezen intézményt minden ágában helyesen kezelni alig képes. Itt is áll az a bölcs közmondás: «gyakorlat teszi a mestert». A közjegyzői gyakorlat nélkül működni kezdő közjegyző eleinte bizony vacillál, a leghelyesebb jogérzék mellett sem találja el mindig a kellő formát, már pedig a közjegyzői intézmény általában, de különösen ténytanúsítások, óvások, végrendeletek fölvétele, ezek őszintébe vétele oly határozott formákat igényel, melyeknek nem helyes alkalmazása a jogkereső közönségnek nem ritkán érzékeny anyagi kárt is okozhat. Igyekezni kellene tehát az ily eshetőségeket a minimumra reducálni, a mi az által volna lehetséges, hogy a közjegyzői állásra igényt tartó ügyvédek és bíraktól is megköveteltessék legalább egy évi előzetes közjegyzői gyakorlatnak kimutatása. Am legyen alkalma a bármely téren működő s a kellő tudományos előképzettséggel bíró jogásznak a közjegyzői téren is magát érvényesíteni, de csak úgy, ha — mielőtt e téren teljesen önálló működési kör biztosíthatnák neki — a kellő gyakorlatot elsajátította.

Addig pedig, míg az 1886. évi VII. t. cz. I. §. ának c.) beütje alatti határozmányok a törvényhozás által novelláris uton módosíthatnának, a közjegyzői kamaráknál oda kellene törekedni, hogy a kinevezésekre való felterjesztéseknél a fentebb kifejtett elvek érvényesüljenek s különösen, hogy a novella azon rendelkezése, mely szerint négy év óta önálló bíró, ügyész és ügyvéd előzetes közjegyzői gyakorlat nélkül is kinevezhető, csak subsidialiter nyerjen alkalmazást. Vagyis mindaddig, míg a kellő qualificatioval bíró alkalmas közjegyzői helyettes van a pályázók között, addig az ügyvédi, bírói és ügyészi karból pályázók, legalább első helyen, föl ne terjesztessenek. De magának a közjegyzői karnak is nagy hátrányára van, hogy helyetteseink ma a fentebb ecsetelt elnyomott helyzetben vannak; a tapasztalat azt mutatja, hogy a közjegyzők alkalmas segéd személyzetet, különösen jelöltet és helyettest alig s csak igen nagy, a közjegyzők jövedelmével sokszor arányban nem álló áldozatok árán kapnak, ennek pedig egyedüli oka az, hogy e pálya az arra lépő kezdő jogászt biztos jövővel még csak a messze távolban sem kecsegteti, a fiatal jogásznemzedék inkább az ügyvédi és bírói pályára lép, mert ott 5-6 évi gyakorlat után tisztességes existenciát, talál, holott a közjegyzői pályán 12-15 év alatt sem remélhet önálló positiót. Ez pedig, különösen az új örökösödési eljárás életbelép-

tetése után sok bajt fog okozni, különösen a vidéki közjegyzőknek, mert a hagyatéki tárgyalásokat számtalan közjegyzői kerületben egymaga a közjegyző, qualificált segéd személyzet nélkül végezni képes alig lesz. Ha pedig ennek orvoslása végett a közjegyzői kerületeket osztanák meg s új állásokat szerveznének, a mai díjfokozat mellett az állások fönntarthatása válnék kérdésessé.

Eltételezve azonban magának a közjegyzői karnak imént vázolt érdekétől, megszívelhetők volnának a fent elmondottak azért is, mert bizony a közjegyzői intézmény legönzletlenebb munkásainak érdekei mozdíthatnának elő az által, ha a kamarák felterjesztéseiknél az anciennitás elvét az eddig tapasztaltaknál nagyobb mértékben juttatnák kifejezésre. Az a közjegyzőjelölt és közjegyzőhelyettes, a ki élethivatásul választotta magának a közjegyzői pályát, mindaddig, míg önálló közjegyzői álláshoz nem jutott, úgyis csak kötelezettségekkel bír, de jogokkal alig! Gyakran igen kevés javadalmazás mellett fiatal éveit, legproductivabb korát, mások szolgálatában, mások érdekében tölti el, másnak keres egy jobb jövő reményében, míg kortársai az ügyvédi, bírói és ügyészi pályán már rég megfelelő javadalmazással bíró független, önálló állásokra tettek szert. Tapasztalhatjuk, hogy helyetteseink gyakran aztán belefáradva a hiú reménykedésbe, életük delén hagyják el az élethivatásul választott közjegyzői pályát s lépnek át az élet más küzdterére, pedig ebben a korban már rendszerint a családfenntartás gondjai is nehezdednek az egyén vállaira, a mi azután az új pályán való boldogulást is megbénítja. Bizony legtöbbször az a sorsa azoknak, a kik a mai viszonyok között és a mai rendszer mellett élethivatásul a közjegyzői pályát választották. Ezek pedig oly bajok, melyek orvoslása első sorban a közjegyzői kamarák s a közjegyzői kar hivatása.

Ajánlom azért az elmondottakat a közjegyzői kamarák vezető tagjainak szives figyelmébe.

Dr. R. Zs.

NYILT KÉRDÉSEK.*)

Az 1874. XXXV. t.-cikk 82.-ik szakasza c.) pontjában a közjegyzői okiratba foglalt végrendeletekre vonatkozólag előírja, hogy az okmány záradékában bizonyíttassék, miszerint azok a kellékek, melyeket a 82.-ik szakasz különösen előír, az okmány fölvételénél megtartva lettek.

Számos kartársunk ezt a rendelkezést úgy értelmezi, hogy az okmány záradékába ilyenemű tanusítást sző: «végül tanusítom én kir. közjegyző, hogy ezen végrendelet fölvételénél az 1874. XXXV.-ik t. cikk 82.-ik szakaszában előírt rendelkezések megtartva lettek.» Vagyis az illetők a kérdéses c.) pontban egy újabb önálló ünnepelességi alakszerűséget látnak, mely tehát külsőségei szerint tartandó meg s melynek alakszerinti hiánya a végrendeletet egyik alaki kellékétől fosztaná meg.

Mások a kérdéses c.) pontot olyképp értelmezik, hogy az csupán annak értelemszerű bizonyítását írja elő, miszerint a 82.-ik szakasz egyéb részeiben, jelesen az a) és b.) pontban foglalt szabványok tényleg megtartva lettek, mely ténybizonyítás bármely alakban, illetve bármely szavakkal s az okirat bármely részében megtörténhetik. Ezen felfogás a c.) pontban nem solennitási, hanem bizonyítási alakszerűséget lát s eleget vél tenni, ha az okirat bevezetésében vagy záradékában fölemlíti, hogy a végakarát kijelentése a végrendeletalkotó által a közjegyző előtt személyesen történt s a tanúk az ügymenet egész folyamata alatt jelen voltak, a nélkül, hogy kifejezett szavakkal tenne hivatkozást a 82.-ik szakaszra.

A kérdés annyiban fontos, mert a 82.-ik szakaszban előírt kellékek betartására vonatkozó általános hivatkozás, ha csakugyan lényeges, az illető kellékek megtartásának részletezett tanusítását fölöslegessé tehetné; míg, ha nem, akkor az utóbbiak elmulasztása a végrendelet érvénytelenségét vonná maga után. Másrészt az ovatosság, mely mind a két tanusítási módot egyesíti, bármily dicséretes is, czélzata miatt mégis nem egyéb, mint bizonyos határozatlanság dokumentálása, mely, azonfölül hogy fölösleges formalitások-

*) E rovat alatt a közjegyzői gyakorlatra vonatkozó s a törvény alapján kétes, vagy vitássá tehető kérdéseket fogunk állandóan tárgyalni avval a czélzattal, hogy a közjegyzői gyakorlat az egész országban lehetőleg egységes fejlődést nyerjen. Kérjük tehát t. Kartársainkat, hogy e czélra úgy a felvetett kérdésekre beküldendő válaszaik által, valamint a saját gyakorlatukban előforduló hasonló esetek közléseivel közremunkálkodni sziveskedjenek.

kal terheli az ügyis kényes funkciót, a mennyiben idővel állandó gyakorlatot teremthetne, — ha téves — már ezen következménye miatt jobb, ha kikerülhető.

Felvetjük tehát a kérdést:

Szükséges-e az 1874. XXXV.-ik t.-cikk 82-ik szakasza c.) pontja értelmében kifejezetten a szakaszra hivatkozni s az illető rendelkezések betartását általánosságban is tanusítani? vagy elegendő-e a szakasz rendelkezéseit tényleg megtartani s a tanusítást csak az illető tényekre vonatkoztatni és pedig minden határozott alakosság nélkül?

A m. kir. Curiának 1887 február 3.-án 6375 szám alatt kelt határozatát ezúttal szándékosan figyelmen kívül hagyjuk.

VEGYESEK.

— **A hatásköri összeütközések bíróságáról** szóló s a mult napokban közzétett törvényjavaslat alkotmányjogunk egy részét van hivatva betölteni és pedig oly módon, mely a közszabadságokra legfélétekenyebben örökdőnek is megnyugvására fog szolgálhatni. Hazánkban eddig az egyes polgár nyilvánjogi vonatkozásaiban még nem áll bírói védelem alatt a végrehajtó hatalom esetleges túlkapásai ellen. Szinte természetes, hogy, a hol a hatalmi ágak megoszlása ily hiányos, a garanciák sincsenek meg az egyes ágak hatalmi körének épentartására. Ott is hiányzanak azok hazánkban, hol az érintett megosztás már érvényesült, t. i. a rendes bíróságok hatalmi körében, melynek védelmét az 1869. IV.-ik t.-cikk a miniszteriumra, tehát a végrehajtóhatalom legfőbb közegére bizza. Világos hát a törvényjavaslatnak, főképp egybevetve a közigazgatási bíróságokról szóló s szintén szőnyegen lévő törvényjavaslattal, fontossága. Míg emez a bírói hatalom számára az igazgatás terén is megköveteli az őt megillető részt, amaz az egyszer jól megvont hatalmi körök határai fölött kell, hogy majd örökdjék.

A javaslat ezt az örökődést egy különösen e célból létesítendő II tagú bíróságra bizza, melynek hat tagja a kir. Curiából, öt tagja a legfőbb közigazgatási bíróságból lesz veendő. Szemet szúr, hogy, bár ennek a bíróságnak feladata három álladalmi szerv, t. i. a rendes bíróságok, a közigazgatási bíróságok és a közigazga-

tási hatóságok törvényes egyensúlyának föntartására terjed, a harmadik, vagyis a közigazgatási hatóságok, a bíróság szervezetében kifejezésre nem jutnak s a javaslat csak azt a jogot adja meg nekik (14. §.) hogy a tárgyalás alkalmával egy különös miniszteri küldött személyében felszólalhassanak. A javaslat ebben eltért több külföldi, jelesen a bajor és porosz szervezet vonatkozó pontjától s nézetünk szerint helyesen, nemcsak azért, mert az eldöntésre kerülő esetek legnagyobb része oly természetű, hogy azokban a közigazgatási hatóságok tulajdonkép a materialiter érdekelt fél szerepét is viszik, hanem azért is, mert a létesítendő bíróság főcélja mégis az, hogy az állampolgárok törvényes jogainak biztosítékát képezze a végrehajtó hatalommal szemben, mely jómaga védelemre bizonyára kevésbé szorul. Szemben evvel a főfontosságú praktikus feladattal a hatalmi körök védelme inkább a politikai elmélet színezetével bír s bizonyára másodrendű jelentőségű.

Hogy a javaslat az érintett célból külön bíróságot szervez, a helyett, hogy a rendes, illetve közigazgatási bíróságokat jogosítaná fel, miszerint illetékességüket az egyes esetekben föltétlenül megállapíthassák, ez szintén csak helyeselhető. Bár a bíróságok hatáskörének ily tágítása, önmagában véve, rokonszenves dolog, az eljárás is kétségkívül nyerne egyszerűségben és gyorsaságban. De az ily megoldás sok irányban hiányos lenne. Az ügynevezett negatív hatásköri összeütközések, mikor t. i. egy bíróság, illetve hatóság sem akarja saját illetékességét megállapítani, orvosolatlan maradnának. A rendes és közigazgatási bíróságok közti pozitív összeütközés esetében megint csak vegyes tanácshoz kellene folyamodni, mint ez pl. Ausztriában a Reichsgericht és Verwaltungs-Gerichtshof hatásköri összeütközéseiben történik.

Kevésbé tartjuk helyesnek azt, hogy a javaslat a magánfélnek csupán a negatív hatásköri összeütközés esetében ad panaszjogot, a pozitív hatáskörű összeütközésben szerinte csakis a közigazgatási hatóságok emelhetnek panaszt. Ez, úgy tetszik, tulságosan merev érvényesítése annak a fölfogásnak, mely a létesítendő bíróságban csak a hatalmi körök regulatorát látja, holott ez a bíróság a közszabadságoknak is megbecsülhetlen biztosítékává válhat s hiba volna, nézetünk szerint, ezt a lehetőséget teljesen ki nem aknázni. Az alperes magánfél, kinek illetékességi kilógását a közigazgatási hatóság elvetette, vagy a felperes magánfél, kivel szemben a rendes bíróság illetékességét meg nem állapítja, miért legyen kiszolgáltatva a közigazgatási hatóságnak, mely irányában az illetékességet igénybe veszi, de jogtalanul? Nem volna szabad továbbá, véleményünk szerint, a közigazgatási bíróságok hatáskörének védelmét az «illető miniszterre» (5. §.), hanem egyenesen az igazságügyminiszterre kellene azt bizni.

A tervezet, a létesítendő bíróság szervezetének és hatáskörének megállapításán kívül, az eljárás szabályozására is kiterjeszke-

dik, melyben az előkészítés (12. §.) alaposága ugyancsak, de gyorsasága, úgy látszik, kevésbé fekszik szíven. Mindezt 24 szabatos, világos szakaszban teszi, mintaszerű módon, a mi a törvénykészítés technikáját illeti; alig egy-két hely igényel világitást (19. §. melyik bíróságnál?). De szükséges-e a létesítendő bíróságnak azt a nehézkes s a német fogalom rendjén származott nevezetet adni? Holott bizonyára lehetne találni címet, mely szabatosabb volna s a mellett eredetibb zamatú.

×

—n—

— Mikor a közjegyzői nyugdíjintézet létesítéséről volt szó, az előkészítő munkálatok között — az illető tervezet részletesen beszámolt vele — kísérletek történtek az iránt, hogy a nyugdíj valamely biztosító társulatnál szabályszerű járadékok alakjában, de a csoportos biztosításra tekintettel, a rendszernél kedvezőbb feltételek mellett biztosítottassék. E kísérletek tudvalevőleg nem vezettek eredményre s azon okok között, melyek akkor az előkészítő bizottságot a nyugdíjbiztosítás ily módjának ajánlatba hozatalától visszatartották, nem volt utolsó a megfontolás, hogy kereskedelmi törvényünknek oly sok irányban hiányos hetedik címe a biztosítási vállalatok díjtartalékjainak megkötéséről semmikép sem rendelkezik. **A Magán biztosítási vállalatokról szóló törvénytervezet** mely a biztosítási ügy legnevesebb hazai tudományos művelője tollából folyt, egyebek között ezen a rég érzett hiányon is lesz hivatva segíteni.

A tervezet nem a materialis jog reformját öleli föl, a mi bizony hálás és időszerű feladat lett volna szintén, hanem csak a kereskedelmi törvény 453-462-ik szakaszait pótló, tehát nagyjában az adminisztráció terére tartozó intézkedéseket tartalmaz, melyek a biztosítási vállalatoknak szilárdságát és megbízhatóságát hathatósabb módon fogják elősegíteni, mint jelenlegi törvényünk vonatkozó szabványai.

Az érintett intézkedések két célt követnek; egyik az állami ellenőrzés teljesebbé és behatóbbá tétele, a másik bizonyos materialis biztosítékok létesítésében áll.

Eddig az állami ellenőrzés tulajdonképen csak az életbiztosítási díjtartalék elhelyezésére vonatkozik (456. §); bejelentendők ugyan a törvényszéknél az életbiztosítási díjtartalék kiszámításának elvei s az alkalmazásba vett halandósági táblázatok és kamatláb, de ennek a bejelentésnek nincs módjában a legmagasabb kamatlábat s a legvérmesebb élettartami táblázatot kifogásolni. Garanciákat pedig jelenlegi törvényünk egyáltalán nem ismer, hacsak nem a nyilvánosságot. Azonban ez is bizonyos fiktív nyilvánosság; csak a mérleg s a nyereség- és veszteség számla lesz közzétéve; a díjtartalék megalkotásának módjáról csupán irattári betekintés által szerezhet az érdeklődő tudomást (455 §); ezt is csak az életbiztosítási üzletben, a többi ágakban még ez a relativ garancia is hiány-

zik, miután ezek nem tartoznak a díjtartaléokra vonatkozó elvek bejelentésével, sőt tulajdonképen törvényileg nincsenek is díjtartalékok alkotására kötelezve. Helyesen tartja különben a tervezet, hogy a nyilvánosság egymaga, hogyha még oly teljes is, nem tekinthető biztosítéknak, mivel a közzétett adatokból legfeljebb a szakértő, de nem a nagyközönség csinálhat magának helyes képet a vállalat megbízhatóságáról.

A tervezet ezért a nyilvánosság elvére alapított rendszerrel szakít és viszanyúl — ha úgy akarjuk — az állami gyámkodás bizonyos mértékére, melylyel azonban, úgy hiszszük, alig lesz valaki elégedetlen, — a biztosítási vállalatokat kivéve. Mindenekelőtt díjtartalékok gyűjtésére kötelezi a kárbiztosítással foglalkozó vállalatokat is; kötelezi őket a vonatkozó számítási elvek bejelentésére; az életbiztosítási vállalatoknál egyenesen a netto-táblák bemutatását teszi kötelezővé, nemcsak, hanem, a mi a legradikálisabb újítás, aláveti a vállalatokat a létesítendő állambiztosítási hivatal számításainak, melyeken alul amazok díjtartalékaikkal nem fognak mehetni.

Ez az állami biztosítási hivatal, mely már az 1880. évi osztrák Assekuranz-Regulativ 35. ik szakaszában létesített ministerialis «Versicherungs-technisches Bureau»-ban bírja előképét s talán — ki tudja — a biztosításügy majdani teljes államosításának csírája, nemcsak a díjtartalékok kiszámításában, hanem a biztosítási vállalatok teljes üzletkezelésében, sőt már megalakulásában is teljesíti ellenőrző szerepét. Igazolványa nélkül a vállalat cége be nem jegyezhető; a már üzemben levő vállalatoknál az összes irományok, könyvek, számadások és pénztárak megvizsgálására bármikor jogosítva, sőt évenként egyszer kötelezve is van. A biztosítási alap leszállítása, több vállalat egyesítése, hozzájárulása nélkül nem eszközölhető, stb. Mi több, aktív kereseti joga van az olyan vállalatok ellen, melyek a törvény szabályainak meg nem felelnek s azok megszüntetését, feloszlását, vagyonuk zár alá vételét indítványozhatja az illetékes törvényszéknél. Hogy az érdemleges, jogorvoslatokkal megtámadható határozati jog mindenben a bíróságoknak van fenntartva, az mindenesetre igen enyhíti ez intézkedések jellegét, melyek kétségkívül a gazdasági reakció bizonyos látszatával lépnek föl.

Az állami ellenőrzés, mint látható, a lehetőség végső fokáig van hajtva a tervezetben, mely azonban evvel meg nem elégszik. Materialis biztosítékokról is gondoskodik, melyek a díjtartalékok kiszámítása módjának már érintett befolyásolásán kívül a díjtartalékok elhelyezése körüli szabályok, a biztosítéki alapnak fölemelése, a kötelező nyereségtartalék-alkotás, a szervezési és szerzési költségeknek 15 év helyett (K. T. 460. §.) legfeljebb öt évre való elosztásában állanak. A mi a biztosítási alapot illeti, ezt a mostanáig megkivántnak háromszorosára emeli a tervezet. Ha nemis osztjuk ennek nézetét a biztosítási alap fontosságára vonatkozólag, helyeseljük mégis a fölemelést főképen abból az okból, mert a nagyobb

tőkében, mely egy vállalat megalapításához igényelve lesz, a vállalat komolyságának látjuk garanciáját. Minél nagyobb az alaptőke illetve a biztosítási alap, annál kevésbé lesznek hajlandók az érdekeltek, hogy azt az első évek szerencsétlen esélyei miatt csávában hagyják. Különös tartalékok alakításában minden solid vállalat inkább túltenni fog a tervezet szabványain, melyek bizonyára nem terhesek. Mindazonáltal a tervezet által előírt s nem egészen megfelelően elnevezett «nyereség»-tartalék tekintetében volna egy megjegyzésünk. Ez a tartalék, úgy, mint minden póttartalék, lényegesen ugyanegy czéllal bír, t. i., hogy a tartalék-számítások correcturájául szolgáljon. Ebbeli funkciója azonban különböző az élet- és a kár-biztosításnál. Amannál a kockázat, úgy szólván, matematikai pontosságú s az egyetlen mozzanat, mely a halandósági föltevéseknek relativ értéket adhat, az a vállalat csekély kiterjedettsége lehet. A legabnormisabb halandóság kiegyenlítődik megfelelő nagy területen. Minél tovább áll tehát fenn az életbiztosítási vállalat s minél inkább kiterjeszti üzletét, annál kevesebb szükség van a rendes díjtartalékot támogató különös tartalékokra. Semmiesetre sem lehet az ezekre való szükségnek a vállalat növekedésével növekvő irányzatot tulajdonítani. A kárbiztosításnál ez nem áll. A káresetek törvényszerűsége, bár bizonyára létezik, mai nap még megállapítva nincsen s azért a kárbiztosítási díjtartatékok csak hozzávetőleges summák. A mi az egyik esztendőben mint nyereség lett levonva, lehet, hogy nagyobb részében nem egyéb, mint egy esztendők mulva beálló nagy veszteség tevőleges egyensulya. A póttartalék szerepe tehát sem nagyság, sem tartam szempontjából meg nem határozható. Ennélfogva az a kárbiztosításnál egyrészt önmagában is fontosabb, másrészt semmiesetre sem tulajdonítható jelentőségének egy az évekkel csökkenő tendencia. Azt tartanók tehát helyesebbnek, ha a tervezet a nyereségtartalékot nem egyenlő módon szabná meg mind a két biztosítási ágban, az életbiztosításnál azonfelül nem növesztetné határtalanul, a mi utóvégre a biztosítók költségén történik.

Igen jelentékenyek s a biztosító szempontjából föltétlenül helyeselhetők a díj- és nyereségtartalékok elhelyezésére vonatkozó intézkedések. Jelzálogkölcsonök egyáltalán kizárják. Egyebekben is a tervezet 5.-ik §-a tökélyesbitése a K. T. 456.-ik szakaszának. A gyökeres újítást azonban e pontban a tervezet 14. és 15.-ik szakaszai hozzák. A külföldi biztosítási vállalatok úgy a biztosítási alapot, mint a kárbiztosítási díjtartalékot meg épen az állampénztárban lesznek kötelesek elhelyezve tartani. Kiváncsiak lehetünk ez intézkedések hatására. Poroszországból tudvalevőleg az egyik nagy reklámú amerikai társulat hasonló törvényes intézkedés folytán egyszerűen kivonult.

Egyáltalán a tervezetnek a biztosítási vállalatokra s a biztosítási üzletre való hatása a főként kérdéses. Mert a biztosítóknak

alig lesz okuk a tervezet által teremendő új állapotot kifogásolniok. Hacsak a biztosítás nem lesz drágább, a mi valószínű. De a nagyobb biztosság evvel tán fölér.

#

—r.

Statisztikai szemelvények.*) Európának úgyszólván minden államában be van hozva a közjegyzői intézmény. Nehány kis állam tesz csak kivételt (Szerbia, Bulgária, Montenegro s tudunkkal Románia is). A legkisebbeknél (Andora 6000 lakos, Lichtenstein 9434 l., San Marino 8200 l.) a népesség száma oly csekély, hogy alig lehet szükség az intézményre. Egyike azonban a miniatür államoknak, Monaco 13304 lakosára 1886 óta két közjegyzői állást rendszeresített. Svájc legtöbb cantonjában szintén nincs közjegyző. A nagyobb államokban következő a közjegyzői létszám s annak a lakossághoz való aránya:

AZ ORSZÁG NEVE	Közjegyzői létszám	Lakosság száma	Hány lakosra esik 1 közjegyző
Anglia Skocziával	726	33,181,991	45705
Ausztria	1007	23,895,624	23730
Belgium	1050	6,147,041	5854
Dánia	128	2,172,205	16970
Franciaország	8500	38,218,903	4500
Görögország	394	2,217,000	5627
Magyarország szorosan	238	15,261,864	64425
Horvát-Szlavon országok	30	2,201,927	73397
Németalföld	844	4,564,565	5408
Német birodalom	3081	47,287,948	15348
Különösen Bajorország	291	4,860,960	16532
és Poroszország	1632	28,449,381	17487
Olaszország	6423	30,158,408	4695
Portugallia	170	4,708,178	27695
Spanyolország	2355	17,559,308	7452

A németbirodalomra vonatkozólag megjegyzendő, hogy annak 26 állama közül 21-ben van a közjegyzőség behozva. Öt kis herczegségben nincs közjegyzőség. A fenti számok tehát ezek kizárásával értendők. Bajorországnál csak a Rajnán inneni részre tekinttünk. Legtöbb közjegyzője van aránylag a német államok között Mecklenburg-Schwerinnek, hol 578565 lakosra 190 közjegyző esik és legkevesebb Hamburgnak, hol 621530 lakosra 14 közjegyző jut. Általában azokban az országokban a legnagyobb a közjegyzők száma melyekben a francia, illetve olasz közjegyzőség van érvényben. Hogy azonban ebben is nem kizárólag a törvény, hanem az intéz-

*) Az adatok — némi igazítással — a Conrad, Lexis és tsai „Handwörterbuch der Staatswissenschaften“ című munkájából vannak véve. Szerk.

mény hosszú honossága a döntő, azt azok a német államok igazolják, hol a (bár már módosított) francia törvényen alapul az intézmény. Ezekben az államokban az arányszám magasabb, mint a latin államokban. Jelesen Elzász-Lotharingiában 9780, a rajnántúli Bajorországban (Pfalz) 11562 és rajnai Poroszországban 10255 lakosra esik egy közjegyző.

Europa összes államai között a legnagyobb arányszáma Irlandnak van, hol 30 közjegyzőre egyenkint 156872 lakos jut. Közvetlen utána Horvát-Szlavonország jön hol az arányszám 73397, aztán Finnország, hol az arányszám 70855. A tulajdonképeni Oroszországra és Törökországra nézve, bár mindkettőnek van közjegyzői intézménye, nem léteznek megbízható adatok.

Érdekes a közjegyzői állásoknak megváltása, mint azt Németország 1870-ben Elsass- és Lotharingiában, eszközölte. E tartományokban t. i., úgy mint egész Franciaországban, a közjegyzői állások endes vétel tárgyát képezték s miután az annexio idejében működő rászási és lotharingiai közjegyzők állásaikat ugyancsak vétel útján szerezték voít s így a továbbadhatás némileg szerzett joguknak volt tekinthető. a német kormány, az adás-vétel abususanak egyszer s mindenkorra véget vetendő, az összes, a kérdéses tartományokban szervezett közjegyzői állásokat — akár csak az úrbért — megváltotta. E végből a közjegyzői irodáknak utolsó öt évi jövedelmét ki nyomozta, azt meghatározott módon tőkésítette s az egyes állásokra ily mód eső váltságtőkét 4%-os tartományi kötvényekben az illető közjegyzőknek működésök megszűnése alkalmával, tehát lemondásukkor, illetve, ha elhaláloztak örököseiknek kifizette. Ez a megváltás összesen 15176880 márkába került s egy-egy irodára átlag 100000 márka jutott. Franciaországban is régen képezi ez a megváltás a kormányok gondját. Az állásoknak adás-vevése ebben az országban a mult században keletkezett az által, hogy a kincstár magának a közjegyzői irodák áruba bocsátása által rendes jövedelmi forrást nyitott. Csakhogy ma az állásoknak az állam általi megváltása oly óriási áldozatba kerülne, melyet az ország nehezen vehet magára. Állítólag Párisban egy-egy irodának ára mai nap egy millio frankra rúg (64 iroda van Párisban). Az egész ország circa 8500 állásának megváltása megközelítené az egy milliárdot. Ez az oka, hogy a francia közjegyzőséget nem sikerült eddig ettől a rákfenétől megszabadítani.

—r.

A közjegyzői egyletből.

Mért akarunk szaklapot? Az államok életében, bármely intézmény léptettség életbe, annak a kezdet nehézségeivel okvetlenül küzdeni kell mindaddig, míg az ugyanahhoz az intézményhez kötött ügyletek rendes folyamatba tétele által az e körüli működés általános megszokássá válik és mindaddig, míg mindenki, a kinek viszonyai az intézményhez kötve vannak, ennek szabályaihoz már megszokottságnál fogva önként alkalmazkodik.

A közjegyzői intézmény — habár fennállásának már 20.ik évében vagyunk — mai napig a kezdetnek hasonlíthatlanul súlyosabb nehézségeivel küzd, mint a hogy ezt más intézménynél tapasztaljuk. Intézményünk nem egy önálló, nem sajátlagos célra fordítja tevékenységét, hanem oly célra, — tudniillik a hazai jogélet fejlesztésére, tökéletesítésére és emelésére — a mely cél felé más homogén jellegű intézmények hazánkban már előbb, régebben, jól, vagy rosszul szervezve állottak ama jogi közcél szolgálatában.

Ebben rejlik, egyik fő oka annak, hogy a közjegyzői intézmény fejlődése oly végtelen nehézkesen, lassan halad előre, sőt fönnállásának ideje óta egyideig visszaesésbe jutott.

Hozzá járul ehhez még az is, hogy országunkban a jogviszonyok keletkezése és rendezése körüli eljárásra a hivatott szakközegen kívül, még zugirászok és jogászilag teljesen képzetlen egyének is szabadon befolyanak és ezek befolyása alul mindezideig nem képes senki kibontakozni, mert a törvényhozás és egyéb hivatott hatalmi közegek a jogélet eme veszedelmének elhárítására nem találják meg komolyan a tiltó szót és nincs erős akaratuk a társadalmat ettől a jogi ragálytól megmenteni. Továbbá intézményünknel a kezdet nehézségeivel való küzdelem még annyival is nehezebb, mert mindezen másnemű közegek együtt véve és külön-külön is érdekellentétben érzik magukat a mi intézményünkkel. Ezt különben intézményünk szervezetében rejló többféle hiba hozza magával, mely hibák közé sorozhatjuk azt, hogy a közjegyző hatáskörét szabályozó intézkedések épen nem szabatosak, nem alkalmasak arra, hogy a jogrend érvényesítésére hivatott különböző közegek illetőségének határvonalait pontosan felismerhetőkké tennék; sőt mindegyik jogi közeg a másiknak körét a magáéval összeütközésben állónak találja.

Nekünk közjegyzőknek tehát a kezdet nehézségeivel való küzdelemünk közben törekvésünk egyik részét arra kell irányoznunk, hogy a kormány és törvényhozás előtt, nemkülönben a jogászörök előtt is meggyőzőleg kimutassuk, hogy midőn hazánkban a cul-

turális fejlődés minden kigondolható ága a tökély fokán előre halad, és ez a haladás minden ízében a jogviszonyokkal szakszerű kapcsolatban áll: a közfejlődésnek ebben az állapotában a jogélet rendezése körüli közreműködést lehetetlen és nem is volna szabad másra, mint jogászilag kellőképp képzett és hivatott szakközvegekre bízni. Ezt kell nekünk első sorban meggyőzőleg kimutatnunk. Továbbá ki kell mutatnunk, hogy a jogrend körül működő három főintézménynek, tudniillik az ítélő bírói, a jogi képviselőt gyakorló ügyvédi és a jogi közhitelesség céljára szervezett közjegyzői intézmény mindegyike önálló hatáskörben, de összefüggő befolyással csak akkor felelhetnek meg a jogélet magasabb céljának, hogyha mindegyiknek hatásköre a maga teljességében akképp szabályoztatik, hogy egyik intézmény közegei se találjanak egymásközt illetőségi összeütközést, hanem, hogy ezek mindegyike a másik homogen intézményt a maga hatáskörében a jogállam szükséges intézményének tekintse és egymást támogassa.

Mindaddig, míg ezt el nem érjük — addig a kezdet nehézségeivel küzködők maradunk! Már pedig oly küzdelem, a melyben a hasonló hivatású más közegek a collegiális együttérzés érzetével nem bírnak, nyomasztó, áldástalan és a hazai jogélet közczéljának nem kedvező.

Kétségen kívül áll, hogy mi, királyi közjegyzők, mindnyájan és egyenkint is, kiki saját társadalmi körében, a közjegyzői intézmény iránt a közbizalom megnyerésére a lehetőség szerint mindent elkövetünk. De bizonyára már mindegyikünk tapasztalta, hogy egyes egyének önálló törekvése, a mi helyzetünkben, mit sem ér. Sőt azt is kellett látnunk, hogy, egyeseken kívül, a közjegyzői kamarák több ízben kifejtett buzgalmuk mellett sem érték el a valódi célt, és azt nem is érhetik el, mert a kamarák a magas kormányfővel hivatalos függő helyzetben állván és önálló kezdeményezést nem fejtethvén ki, sőt a különböző kamarák, más-más eltérő viszonyok közt álló vidékeket képviselvén, ily helyzetben egységes, összhangzatos működést nem is fejthetnek ki.

Azt lehet tehát mondani, hogy a közjegyzők közérdekének eddig nem is volt képviselője sem a törvényhozás, sem más előtt oly helyen, a hol a közjegyzőségnek szóba kellett jönni.

Országos együletünk van arra hivatva, hogy a közjegyzői intézmény valódi fejlődésére és a kar érdekeinek és javának előmozdítására a kívánt egyöntetűséggel sikeresen működhessen, — amint hogy az egyület fennállása óta nem is maradt tétlenül.

Nem tárgya ugyan e cikknek az, hogy az egyület mikénti működését, vagy e körüli hiányokat ismertesse, de nem lehet elhallgatni, hogy együleti életünknek hiányzik egy rúgója, mely a tevékenység buzdítására elkerülhetlenné mutatkozik.

Az országos egyület tevékenysége tudniillik, a központi bizottságnak évenként néhány ízben tartatni szokott bizottsági üléseiben,

és évenként egyszer tartatni szokott közgyűlésében nyilvánul, a mikor az ország minden részéből összegyülekező kartársaink csakis rövid, egy vagy két órai tanácskozásra nyernek alkalmat. Első tekintetre be kell látni, hogy a között a nagyszámú jogeset között, a melyek közjegyzői életünkben és működésünk körében az egész országban előfordulnak, számos eset lehet olyan, melynek fölemlítése és megvitatása nyomós befolyással lehetne arra, hogy az egyület akár a törvényhozás, akár pedig más, befolyással bíró helyen hatóságos eljárást fejthetne ki; — ámde az együleti tanácskozások folyamata alatt, idő rövidsége miatt, számos eset föl sem említtethetik.

Az előadottak nyomán tehát önmagától elő áll a közjegyzők szaklapjának szükségessége és czélszerűsége.

Ebben a szaklapban az ország minden részéből összegyűjtve láthatja mindenki azokat az adatokat, a mely közjegyzőségünk fejlesztésére és karunk érdekének és javának előmozdítására befolyással lehetnek oly értelemben, hogy ez által hazánkban a jogbiztonság és a jogi közhitelesség mélyreható jelentősége érvényesíthető.

Ezen az uton érhetjük el azt az egyöntetű eljárást és ismerhetjük meg azokat a tudnivalókat, a melyek a közjegyzőség iránti közbizalmat és erkölcsi tekintélyt szilárdítják. Ennek a szaklapnak adataiból lesz képes országos együletünk is tevékenységének leghelelyesebb irányát meghatározni.

Ámde ez a szaklap nem magától készül, — ennek szerkesztéséhez, összeállításához kartársunk mindegyikének köze van. Nem lehet köztünk egy kartársunk sem, a kinek működési körében ne adna magát elő a hivatás gyakorlására vonatkozó érdekesebb tudnivaló. Ohajtandó tehát, hogy közülünk mindenki, a ki szíven viseli intézményünk fejlődését és sorsát, vagy érdeklődik a kar közjaváért, tegye magáévá szaklapunk lennállásának lehetőségét és ne tartózkodjék — habár csak néhány sor közleményt is — esetenként a lap számára beküldeni,

Z. A.

#

*Az örökösödési eljárásról szóló új törvény életbe léptetése, értesülés szerint, ujabban halasztást szenvedett. *)* Ennek a halasztásnak az volna oka, hogy a törvény életbeléptetését a közjegyzői állásoknak már régen tervben levő szaporításával kívánják összekötni. Miután a hagyatékok tárgyalása révén befolyó díjak, főleg a vidéken levő közjegyzői irodáknak, tehát az irodák legnagyobb részének, fő jövedelmi forrását, mondhatni existenciájának alapját ké-

*) Mialatt e sorok nyomda alatt voltak, nyilatkoztotta ki az igazságügyi miniszter úr költségvetésének tárgyalása alkalmával, hogy az érintett törvény még az idei év folyamán életbe lesz léptetve.

Szerk.

pezik, az pedig, hogy a hagyatéktárgyalási átalánynak fölemelése, valamint az összes hagyatékoknak, melyekben ingatlanok vannak, a törvény 4. §-a értelmében bekövetkező kényszerű tárgyalása révén várható jövedelemszaporulat ki fogja-e egyenliteni azt a veszteséget, melyet az irodák nagy része az új állások szervezése folytán kerülteik kisebbedése által szenvedni fognak, pozitív tapasztalatok hiányában ma még csak megközelítő pontossággal sem tudható: ennél fogva az Országos Egylet Központi Bizottsága múlt év november havában tartott ülésén elhatározta, hogy e tárgyban az igazságügyi Miniszter Úr Ő Exciájához fölír avval a czélzattal, hogy az állások szaporítása valamennyire elhalasztassék azon időpontig, a melyben az időközben életbe léptetett hagyaték-eljárás törvény által gyakorolt hatás a hagyatéki megbizások számának emelkedése, valamint ezen hagyatéki megbizások minősége szempontjából nyilvánvaló leend.

Mert közel fekszik a megfontolás, hogy ez ideig is épen az értékesebb hagyatékoknak tárgyalása volt általános és a törvény inkább a kisebb, sőt főképen az értékhatáron aluli hagyatékok számát fogja emelni. Ebben az esetben a felemelt tárgyalási díjátalány alig jelentkeznék egyébként, mint kárpótlása gyanánt azon munkatöbbségnek, mely az irodákra az ingyen tárgyalandó hagyatékok által háramolni fog. Hogyha ily körülmények között a közjegyzői állások szaporítása mégis bekövetkeznék — a mit elvben mindnyájan bizonyára helyeslünk és óhajtunk — akkor ez másképp alig volna eszkelhető, mint a közjegyzői hatáskörnek egyéb téren bővítése által, minthogy kétségtelen, hogy e nélkül a célbevett szaporítás, egykét kedvezőbb helyzetben levő irodától eltekintve, a többiekre, teljesen a vidéki irodákra, létkérdéssé válhatna.

Az érintett fölirat megszerkesztésével az egylet elnöke alatt egy bizottság lett megbizva, mely feladatának megfelelően, a föliratot múlt év december 22.-én az igazságügyi Miniszternek átnyújtotta.

Az akkor élén levő politikai válság, sajnos, már bizonyossággá emelte, hogy Szilágyi Dezső tárczájától meg fog válni. Ennek Ő Exciája a föliratot átnyújtó bizottsággal szemben kifejezést is adott, kijelentvén, hogy a föliratot ugyan szívesen átveszi és figyelmére méltatja, de az abban előadottak elintézésére már alig fog befolyhatni. A küldöttség vezetőjének abbéli megjegyzésére, hogy a közjegyzői egylet ezt az előterjesztést mégis bizalommal nyújtja át az ő kezéhez, mert ősméri a miniszternek karunk iránt táplált jóindulatát s mert abban a meggyőződésben van, hogy, bár tárczájától megváljon, az ő ajánlatának és véleményének mindenkor meglesz a maga nagy jelentősége, Ő Exciája azt válaszolta, hogy tehát annál is szívesebben veszi át az előterjesztést és bizonyára pártolni fogja a közjegyzői karnak abban előterjesztett kérelmét.

Közöljük itt az érintett előterjesztés teljes szövegét:

Nagyméltóságú Miniszter Ur!

Kegyelmes Urunk!

A magyar királyi közjegyzők országos egyletének központi bizottsága 1894 november 10.-én tartott ülésében a közjegyzői állások szaporításának fölvetett kérdésében elhatározta, hogy e tárgyban Nagyméltóságodhoz fölír és az örökösödési eljárás életbeléptetésének küszöbén Nagyméltóságod kegyes figyelmét az alább előterjesztendőkre nem csak fölkeri, de alázatosan esedezik is a közjegyzői intézmény érdekében ezek méltányos figyelembe vétele iránt.

A magyar kir. közjegyzők országos egyletének központi bizottsága abban a véleményben van, hogy, miután az új örökösödési eljárás vezetése egészben a kir. járásbiróságokra lesz ruházva, úgy, hogy ezek az eljárás közben előforduló tárgyalásokat kizárólag a kir. közjegyzők által eszközlik — ez a körülmény szükségessé fogja tenni azt, hogy minden járásbirósági székhelyre egy-egy közjegyzői állás szerveztessék.

Országos egyletünk központi bizottsága erre nézve azon szerény véleményének bátorodik kifejezést adni, hogy abban az esetben, ha csupán az örökösödési eljárás említett körülményének szempontjából czéloztatnék szaporítás, tekintet nélkül a közjegyzői álláshoz kötött hatáskör egyéb ágaira: akkor a szaporítás kérdése most még, a mikor az új örökösödési eljárás hatásáról meggyőződünk nem lehetett, — idő előtti, sőt az intézmény fejlődésére és a közjegyzői kar helyzetére hátrányos lehet, mert nagyon kétséges, vajjon az új eljárás folytán szaporodik-e annyira az egyes járásbiróságok területén a közjegyzők hatáskörébe utalt hagyatékok száma, hogy azok egy-egy közjegyző existenciáját biztosíthatnák. Már pedig a vidéken működő közjegyzők megélhetésének alapja most kizárólag a hagyatéki ügyekben való eljárásért törvényszerűen járó díjazás. Ez pedig szaporítás esetén nagyon megoszlik, holott e díjazás jelenleg is elégtelen ahhoz, hogy a közjegyző a közbizalmi álláshoz és qualificatiójához illő életmódját megállapíthassa.

Eltekintve ugyanis a Budapesten és a nagyobb kereskedelmi központokat képező vidéki városokban működő kir. közjegyzőktől, a kiknek száma az egész országban alig haladja meg a 30-at, — a többi 208 közjegyző a jelenlegi közjegyzői hatáskör mellett, úgy szólván, kizárólag a hagyatéki ügyekből való megélhetésre van utalva; mert — a miként a kamarák által évenként fölterjesztett ügyforgalmi kimutatásokból, illetve a magyar kir. igazságügyminiszterium 1888-1891 évi működése című Statisticának 51. sz. táblázatából kiszámított átlagból kitűnik, — a legtöbb vidéki közjegyző előtt egyéb ügyekben alig köttetik meg évenként 150—200 ügylét.

Már pedig ily csekély számú ügyletből és a velök kapcsolatos beadványokból folyó jövedelem még csak a közjegyzői iroda regiekadásait sem fedezheti, — a tanusítványok kiadása a vidéki közjegyzőknél pedig oly csekély, hogy az ezekből előálló jövedelem nem is jöhet figyelembe. Az elmondottakból világos, hogy a vidéki közjegyzők megélhetésének alapjául csakis a hagyatéki eljárás tekinthető; a mit igazol a már hivatkozott öt évi Statistikai adatokból kiszámított átlag, mely szerint egy-egy közjegyzőre eddig is esett évenként 360 hagyatéki ügy.

Az új örökösödési eljárás minden tárgyalandó hagyatékot a közjegyző ügykörébe akar utalni. De miután oly esetekben, midőn az öröklési igény csupán korlátlan rendelkezéssel bíró örökösöket illet — hagyatéki tárgyalásnak nem okvetlenül van helye, még kérdés, mily százalékkal fognak szaporodni az új törvény hatása alatt a közjegyzők ügykörébe utalt hagyatéki ügyek. Sőt egyáltalában kérdés, vajjon az ily ügyek száma az eddigi átlagot megfogja-e haladni.

Ha már most az eddigi átlag, a mely 238 közjegyző között oszlott meg, — minden járásbírótság területére számítva egy közjegyzőt — 387 közjegyző között fog megoszlan, jutand egy közjegyzőre átlag 219 hagyatéki, melynek átlag jövedelme némely járásbírótság területén — tekintve a 100 frt. értéken aluli hagyatékok nagy számát, melyeknél díj nem jár — a többi hagyatéki ügy száma oly csekély lesz, melyből egy közjegyzőnek tisztességes megélhetése alig képzelhető; holott pedig a közjegyzőtől — a mint a tapasztalat bizonyítja — a társadalmi téren is mindenütt sokat követelnek. Neki hivatalos állásánál fogva irodát kell tartani, adót fizetni. Mindez pedig a közjegyzői állások tervezett szaporításának esetében devalváló átlagjövedelmet oly minimális összegre apasztaná, hogy abból rendes kiadásai mellett a közjegyző alig élhetne meg. Pedig intézményünk tagjai — nem lévén állami hivatalnokok — sem maguk, sem özvegyük nyugdíjban nem részesülnek, tehát maguknak áll kötelességükben lehetőleg akként takarékoskodni, hogy 30—40 évi szolgálat után legalább oly tőkét gyűjtessenek, mely a bírói pályához kötött nyugdíjnak megfelel.

Mindezeket nem azért hozzuk itt elő, mintha a közjegyzői állások szaporításának már elvben ellene nyilatkozni kívánnánk, sőt inkább kijelentjük, hogy mi a közjegyzői állások szaporítását éppen az intézmény fejlődése érdekében már csak azért is kívánatosnak tartjuk, mert ez az egyik módja annak, hogy a közönség a jogbiztonságra való áldásos befolyását minél szélesebb körben ismerje föl és terjessze. Csakhogy a szaporítást egyoldalúlag, már most — az örökösödési eljárás hatásainak bevárása előtt, de kivált a közjegyzők hatáskörének módosítása előtt, a mint azt fentebb kifejtettük, időelőttinek és az intézményre károsnak — a közjegyzői karra nézve pedig nem méltányosnak tartjuk.

Hogy ezt a kijelentésünket indokoltá tegyük, bátrak vagyunk Nagyméltóságod figyelmét felkérni arra, hogy az örökösödési eljárás a közjegyzői hivatásnak csak egyik ágát képezi, mert a közjegyzői intézménynek feladata, a hivatás lényege, tulajdonképp a jogi közihitelesség szolgáltatásában és ez által a jogbiztonság eszközésében áll. Az örökösödési eljárás maga pedig csak egyik részleges kifeolyása a közjegyzői intézmény iegsajátszerűbb feladatának.

És éppen ez a sajátzerű munkakörünk nincs a törvény által abban a fokban megadva, a melyben azt a jogélet követelményei és a jogállam érdeke megkívánnák és nincs abban a mértékben szabályozva, a melyben mi képesek is volnánk a jogélet eme követelményének szolgálni.

A közjegyzők hatáskörét szabályozó törvény felette hiányos, és annak módosítása nélkül a közjegyzői intézmény és állás mindig alárendelt szerepet fog vinni a hazai jogintézmények között és nem fog kifejlődni oda, a hová a jogi közihitelesség általános érvényesítése végett intézményünknek az állam közérdekéből fejlődni kellene.

Erre vonatkozó meggyőződésünket az intézmény életbeléptetése idejétől mai napig lefolyt történeti fejlődés adatai szolgáltatják, a melyek nyomán bátrak leszünk itt Nagyméltóságodnak azokat a főokokat fővonásokban előterjeszteni, melyeket gyakorlati tapasztalatunk folytán a közjegyzői intézmény jótékony fejlődésének akadályaiul találunk:

1.) Elsőbben is felemlítjük, hogy magánalakú jogi okiratok fölvetelétől a törvény (1874. évi 35. t. cz. 58. §.) a közjegyzőt most határozottan eltiltja, a nélkül, hogy bizonyos szükséges esetekben kivételt engedne. Ez a tilalom senki másra nincs kiterjesztve, semmi korlátozáshoz nincsenek mások kötve és így mindenkinek másnak mód van szolgáltatva arra, hogy mások jogügyleteibe szakértelem nélkül befolyhasson.

Nagyon természetes tehát, hogy a zugirások és a törvényt nem ismerő más egyéneknek, kiváltképp pedig a közönséggel közvetlen érintkező községi jegyzőknek, a jogügyletek kötésénél való befolyása szabadon fejlődik, az ügyfelek nagy részben ezekre lévén utalva, ezeknek pedig ezer és ezer féleképp módjukban áll, sőt érdekük hozza magával, hogy a velük közvetlenül érintkező közönségnél a közjegyzők iránti bizalmat rontsák.

2.) Ebből származnak oly jogsérelmek, a melyek sokszor helyrehozhatlanok, vagy nagy kár nélkül többé nem is rendezhetők. Ugyanis, miután jogügyletek érvényességéhez a törvény közokiratot, vagy közjegyzői eljárást szükségképpen csakis a házasfelek közötti jogviszonyokra vonatkozó jogügyleteknél és az elenyésző csekély számban előforduló vakok és siketnémák ügyeinél és a 18. éven aluli kiskorúak végrendeleténél kíván, ezek tekintetében, különösen a házasfelek közötti jogügyleteknél, az a sajnálatos tapaszt-

talat áll előttünk igen nagy számban, hogy, kivált a községi jegyzők némelyike, a házaselek között mindennemű jogügyletnél tartózkodás nélkül készít okíratot, de akkép, hogy abban a szerződő házastársaknak házastársi minőségét fel nem említik, — az ügylet jogcímét nem a házaselek közötti jogcímletnek, hanem másnak — például adásvevés, ajándék, adósság és más eltérő címnek — nevezik.

Ilyféle jogburkolások folytán az okíratokból sem a házaseleknek egymáshoz házastársi viszonya, sem az ügylet valódi czime nem tüntetvén elő, — a telekkönyvi átírásokat ily utakon viszik keresztül a jogkövetkezmények későbbi veszélyére és sokszor a kincstár kárára.

Az említett közegek ilyen és más módokon a közjegyzői intézmény és kar iránti közbizalmat nem csak hogy nem emelik, sőt apasztalás szerint a közönséget attól elvonni és az intézményt, mint egészen feleslegeset feltüntetni törekszenek.

3.) A kir. közjegyzők a jogbiztonság megszilárdítására nagyon fontos missiot teljesíthetnének, hogyha a közérdekből fontosabbnak tekintendő jogügyletek érvényességéhez a törvény szükségkép közokíratok felvételét kíváná meg és ezenkívül, hogyha a túlterhelt bíróságok terheinek könnyítése czéljából a perenkivüli jogügyek rendezésének nagy része egészben a közhitelességgel fölrüházott közjegyzőre bizatnék.

Vagyis, hogyha közérdeket érintő fontosabb jogügyleteknél az állami közérdek megóvása végett közjegyzői kényszer alkalmaztatnék. Igaz ugyan, hogy a kényszer elve nálunk még idegen, népszerűtlen fogalom és ezt a fentebbi 1. és 2. pontokban előadott körülmények és különböző befolyások folytán nem is lehet csudálni. De mégis tagadhatatlanul áll az, hogy az államnak épen a jogbiztonság és jogrend előmozdítása végett közfeladatát képezi az, hogy a jogviszonyok sokféleségében oly jogügyletek, melyeknek jogi következményei az állami rend szempontjából megóvandók, közhitelességgel és végrehajtható jogerővel köttessenek meg. Ebben az esetben egyrészt az állami jogrend biztosítatnék, másrészt az ügyfelek érdeke semmi sérelmet nem szenvedne, sőt inkább a kényszer javukra szolgálna.

Nincs szándékunkban az, hogy a kényszerre vonatkozó közfelfogás ellenébe küzdjünk, de nem mulaszthatjuk el gyakorlati működésünk közben szerzett annak a meggyőződésünknek kifejezést adni, hogy végtelen sok jogzavarnak eleje vétetnék, ha, különösen oly jogügyletek megkötésénél, melyek kiskorúak, közalapítványok, más közintézetek, nem különben szülők és gyermekeik közt, valamint írni és olvasni nem tudó ügyfelek közt ingatlan vagyona vonatkozó és messzeterjedő jogkövetkezményekkel járó szerződések megkötésénél a törvény szükségkép megkiváná, hogy ily kötések közokíratba foglaltassanak.

4.) Kegyeskedjék ezek után Nagyméltóságod figyelmét még arra is kiterjeszteni, hogy a közjegyzői intézmény életbe léptetésének ideje óta mai napig a jogélet roppant átalakuláson ment keresztül és a kereskedelmi, gazdasági s egyéb forgalom oly nagy mérvben szaporította a jogviszonyok sokaságát, hogy ez által a bíróságok ügyforgalma is végtelenül emelkedett és a bírósági ügylátalakok folyton nagyobbodnak.

Ha már ily nagy mérvben szaporodott a jogügyletek száma és a forgalom, ebből annak kellene következni, hogy a kir. közjegyzők ügyforgalma is hasonló arányban emelkedett, mely esetben a szaporítás indokolt volna.

Azonban kegyeskedjék a hozzá beérkezett statistikai adatokat szemügyre venni; ezek feltárják azt a valóságot, hogy alig van az országban közjegyzői állás, a melynél jelenleg, a culturalis fejlődés magas fokán, az ügyforgalom nagyobb volna, mint az intézmény életbe léptetésének első éveiben volt, — sőt inkább, sok, igen sok közjegyzői iroda van, melynél jelenleg még kevesebb az ügyforgalmi szám, mint az életbeléptetés kezdő éveiben volt. Pedig ennyi idő alatt a közjegyzők tevékenysége kellő hatáskör mellett a jogfejlődés és biztonság javára ugyancsak sok jogügyletet és perenkivüli ténykedést végezhetett volna közhitelességgel és oly hatálylyal, hogy ez által a bíróságok terhein is helyesen lett volna könnyítve.

A közjegyzői irodákban az ügyforgalmi elmaradottság oly megdöbbentő valóság, a mely semmikép nem adhat reményt a javulásra a hatáskör módosítása nélkül, sőt inkább, világos jele és alapja ez a további hanyatlásnak arra az esetre, ha a szaporítás a közjegyzői hatáskör módosítása nélkül vitetnék keresztül. — annál inkább, mert a culturalis fejlődés a megélhetés és drágasági viszonyokban is a régihez semmikép nem hasonlítható, de terhebb változást hozott magával.

5.) A közjegyzői intézmény hanyatlására vezet még az is, hogy a jogi pályára készülő fiatalság jelenleg szembetűnőleg tartózkodik a közjegyzői pályára való lépéstől és arra való készüléstől, jövőjét itt nem látja rendszeresnek és biztatónak. Közjegyzői jelöltek és helyettesek hiányában pedig a közjegyzői működés hátrányt szenvedhet és az intézmény pangásba jöhet, kivált, ha a közjegyzői állások szaporítása esetén a közjegyző kellő saját-jövedelem hiányában segédszemélyzetét nem díjazhatja illő módon.

Tapasztaljuk, hogy az ifjabb jogásznemzedék az 1886. VII. t. cz. életbe lépte óta keresi fel mind gyérebben pályánkat élethivatáskép, még pedig azon egyedüli okból, mert előmenetele biztosítva egyáltalán nincs s mert a birói és ügyvédi pályán sokkal előbb érheti el a kecsegtető önállóságot, a mikor azután előző közjegyzői gyakorlat nélkül is könnyebben reményli a közjegyzői pályára való áttérést, a nélkül hogy a sokévi alárendelt közjegyzőjelölti és helyettesi pályát átküzdenie kellene. Ezen

abnormis állapotnak megszüntetése céljából szükséges volna az 1874. évi XXXV. t. cz. rendelkezéseinek visszaállítása akkép, hogy a közjegyzői állások betöltésénél első sorban minden esetre a közjegyzői helyettesek vétessenek tekintetbe, vagy legalább az ügyvédi rendtartásnak küszöbön álló módosítása alkalmából oda azon rendelkezésnek fölvétele volna kívánatos, hogy az ügyvédi vizsga letétele előtt megköveteltetik legalább egy évi közjegyzői gyakorlat igazolása. Indokolja ezen óhajtásunkat azon körülmény is, hogy a közjegyzői gyakorlatban járatlan ügyvédeknek közjegyzővé való kineveztetése esetén, ezek a közönség rovására tanulják meg az esetleg még hiányzó, ide pedig nélkülözhetlen közjegyzői gyakorlatot, ez pedig nem ritkán a közönségnek igaztalan és pótolhatatlan károkat okoz.

Nagyméltóságú Miniszter Urunk!

Az itt előterjesztetteket találjuk mi országos egyesületünk társas tevékenységének tapasztalatai folytán oly főakadályoknak, melyek miatt közjegyzői intézményünk fejlődése nem lesz elérhető.

Hátramaradásunk főokait képezik ezek, de ezeken kívül igen sok concret eset is áll rendelkezésünkre, melyeknek részletes előterjesztését nem ide, hanem az esetleges tanácskozások alkalmára tartozónak találjuk. De az elősorolt főakadályok maguk is nagyon nyomósak, és azt a köteletséget szabják országos egyesületünk elébe, — mint a mely egyesületnek az alapszabályok szerinti egyik célját a közjegyzői intézmény fejlesztésének lehető előmozdítása képezi — hogy ezeket a fejlődési akadályokat Nagyméltóságod előtt bizalommal feltárjuk. De ebből egyszersmind az a köteletségünk is következik, hogy Nagyméltóságodat alázatosan kérjük, hogy mielőtt a közjegyzői állások szaporításának teljesítését elhatározni kegyeskednék, méltóztassék a közjegyzők hatáskörének és a közjegyzői díjaknak a jelenkorbeli érték és drágasági viszonyokhoz alkalmazott módon való módosítását törvényhozási uton az előadottak alapján sürgősen szabályozni.

A mennyiben kegyes lesz e kérelmünk teljesítésére magát elhatározni, erre az esetre, felhívása folytán a legkészségesebben ajánljuk szolgálatunkat mindazoknak a gyakorlati tapasztalatoknak előterjesztésére, a melyeknek a törvényhozási alkotásnál való figyelembe vétele elkerülhetlenül szükségesnek fog találtatni.

Mély tisztelettel vagyunk Nagyméltóságodnak alázatos szolgálói a kir. közjegyzők országos egyesületének központi bizottsága.

— Az egyesület központi bizottsága folyó év január 30.-án ülést tartott, melyen a bizottság elnöke, Zimányi Alajos kir. köz-

jegyző, beszámolt azon megbízás eredményéről, melyet előzőleg a bizottság által egy az igazságügyminiszterhez intézendő fölirat szerkesztése és átnyújtása tárgyában nyert. Úgy a feliratot, mint átnyújtása körülményeit e lapok t. olvasóival a fentiekben már ösmertettük. Folyó ügyek elintézése után a bizottság elhatározta, hogy az igazságügyi tárczában időközben beállott változásra tekintettel az új igazságügyi Miniszternél a közjegyzői egyesület nevében fíztelegni fog, mely célra a bizottság elnöke már előzőleg január 31.-ére kihallgatást eszközölt volt ki.

A kihallgatás alkalmával Erdélyi Sándor igazságügyi Miniszter Úr Ó Excellentiaja a Zimányi Alajos kir. közjegyző vezetése alatt megjelent küldöttséget a legkegyesebben fogadta s utóbbinak üdvözlő beszédére — mely az intézmény fejlődésének szükségét hangsúlyozta s a jelen állapot egyes hiányaira utalt s egyben a Miniszter Úr elődjének átnyújtott felirat jóakaró figyelembe vételét kérte — válaszólag kijelentette, hogy intézményünk működését fennállása óta figyelemmel kíséri s az egész idő alatt annyi szakértelmet tevékenységet és buzgóságot tapasztalt benne, hogy legjobb szándéka azt támogatásában részesíteni s fejlesztését telhetőleg elősegíteni. A közjegyzői hatáskör kibővítését főleg az okiratfölvétel körül tényleg célszerűnek és kívánatosnak tartja s erre figyelmét kiterjeszteni fogja. A küldöttség a legkellemesebb benyomással távozott a Minisztertől, kinek kijelentéseit karunk minden tagja bizonyára örömmel veszi tudomásul.

x

Tudalevő, hogy a Közjegyzői Országos Egyesület a millennium megünnepléséhez a maga részéről is hozzá akarván járulni, még a tavalyi év folyamán egy pályázatot tűzött ki a közjegyzői intézmény hazai történetének megírására. Bár a pályázati hirdetés annak idején a lapokban nyilvánosságra hozva lett, célszerűnek tartjuk azt a következőkben újból közölni s így a netán érdeklődőknek emlékezetébe hozni.

Pályázati hirdetés.

A magyarországi kir. közjegyzők egyesülete, 1893. évi december hó 10.-ik napján Budapesten tartott közgyűlésének határozata folytán, a honalapítás ezredik évfordulójának alkalmára a következő munkára hirdet pályázatot.

1.) *A munka tárgya: A magyar kir. közjegyzői intézménynek története.*

Tárgyalandó pedig ebben:

Mindenekelőtt a *perenkívüli eljárásnak (jurisdictio voluntaria)* mindazon teendőire nézve általában, melyek az 1875. évi XXXV.

törvényekkel a kir. közjegyző hatáskörébe utaltattak, — különösen pedig a közhitelességgel felruházott okíratokra nézve: *a magyar közjegyzői intézmény életbeléptetése* előtt követett gyakorlat, — az idevonatkozó fontosabb törvényeknek közlése mellett — és pedig a hazánkban már a XIII., de főleg a XIV. század óta működött «*notarii publici*» (tabelliones) — a később működött hiteles helyek intézményének és az 1855. évi május 21.-én kelt osztrák közjegyzői törvény alapján működött osztrák cs. kir. közjegyzőknek eljárására való különös tekintettel.

Tárgyalandó azután különösen a jelenlegi magyar közjegyzői intézménynek története a jogszolgáltatás egyéb fontosabb tényezőihez (a bírósághoz és ügyvédséghez) való viszonya, a jogéletre kihatása és működésének nehézségei és pedig az intézmény életbeléptetése óta alkotott idevágó fontosabb törvényeknek bírálata mellett.

Elsőbbséggel bir azon munka, mely a közjegyzői intézmény továbbfejlesztését is tárgyalja.

2.) Csak tudományos becsű mű részesülend díjazásban.

3.) Az egylet ezer (1000) forintos — és ötszáz (500) forintos díjakat állapít meg.

4.) Az első díjban részesített munka tulajdona kizárólag az egylet-re száll át.

5.) Pályázhat bárki, a ki a pályázati feltételeknek megfelel.

6.) A pályázati munka az egylet központi bizottságának elnökéhez legfeljebb 1895 évi szeptember hó 30.-áig, bezárólag, beadandó és pedig a szerző nevét lezáró és jeligével ellátott borítékkal együtt. A pályamunkának idegen kézzel kell írva lennie. A pályadíjban nem részesített munka a központi bizottság elnökétől a pályázat eredményének kihirdetése után azonnal visszavehető, míg az azt kísérő levél borítékával együtt a központi bizottság ülésében elégetés által, fölbontatlanul megsemmisíttetik.

7.) A pályamunkák sorsa felett, különösen a pályázati díj megítélésének kérdésében és általában az egylet és a pályázó szerző közt elintézendő bármely egyéb kérdés körüli intézkedési jog az egylet központi bizottságát illeti meg, mely szótöbbséggel és titkos szavazás mellett határoz.

8.) Szabadságában áll a központi bizottságnak magát a történetbuvárlat vagy a jogirodalommal foglalkozó egyéb egyénnel kiegészíteni, illetőleg azoknak véleményét kikérni. Ezen személyeknek szavazati joga nincsen.

9.) Fel van különösen jogositva az egylet központi bizottsága a pályanyertes munkának szerzőjétől a netán szükséges kiigazításo-

kat és az egylet rendelkezésére álló fontos adatokkal való kiegészítést követelni.

Kiadatott Budapesten, a magyarországi kir. közjegyzők egylete központi bizottságának 1894. január hó 27.-én tartott üléséből.

Jeszenszky Danó

alelnök.

Előfizetési felhívás.

A perenkivüli jogszolgáltatást hazai szakirodalmunk a jogi szakmának minden ága között eddig a legkevésbé karolta fel. Hiányt vél tehát pótolni az alulírt egylet, midőn ezen, a maga tagjai hivatásával oly szorosán összefüggő ág tudományos és gyakorlati szempontból való művelése céljából folyóiratot indít; most főképp, mikor egész igazságügyünknek minden oldalról fogantatba vett átalakítása és fejlesztése munkájából szinte kötelesség, hogy a maga — bármily szerény — részét ezen igazságügy minden munkása kivégeve

A perenkivüli jogszolgáltatás a magánjogok legfontosabb s a mindennapi élet érdekei s igényeivel ezen szálon egybefüggő viszonyaiba nyúl; az örökségi jogban annak legéletbevágóbb kérdéseit. i. az örökjog érvényesíthetése, a családi és kötetmi jogban a cselekvésképeség hiánya vagy törvényes korlátozásán eredő állami beavatkozás módja és mértéke, a dologi jogban főként az ingatlan iránti jogok szerzése és átváltozása körüli törvényes feltételek szabályozásával stb. a jogot, annak a legtágabb rétegekbe hatoló és legtöbbször ismétlődő nyilvánulásaiban kíséri és biztosítja; voltaképp az egyensúlyában meg nem zavart egészséges folyamatos jogélet rendszeres megnyilatkozása.

Alig szükséges tehát mint speciális ágnak e folyóirat által célba vett művelését különösen indokolnunk. Egyenlő soron vele folyóiratunk a közjegyzői intézménynek, a jogrendben annyira fontos közhitelesség letéteményesének és éppen közhitelű jellegénél fogva a perenkivüli jogszolgáltatás leghivatottabb közegének ügyét fogva szolgálni; a mennyiben a közjegyzőség elméleti és gyakorlati kérdéseit állandóan napirenden tartani, az intézménynek a hazai jogszolgáltatás érdekei értelmében folytonos fejlesztésére hatni, az ország ösz-

szes közjegyzői működését lehetőleg egyöntetűvé tenni s jelentőségét emelni lesz ügyekezete.

E mellett, a terjedelme által szabott határok között, figyelemmel lesz jogéletünk egyéb jelenségeire és főképp azokra a törvényhozási kérdésekre, melyek, bár tulajdonképi programján kívül esnek, igazságügyünk fejlődésére való jelentőségük miatt a hazai jogászt általánosabb szempontokból is érdekelhetik.

Ezen czélzataira támaszkodva vagyunk bátrak e folyóiratot tisztelt kartársainkon kívül a hazai jogászközönségnek általában is figyelmébe és pártfogásába ajánlani.

A folyóirat havonként egyszer, mindig a hó 15.-én, körülbelül két ivnyi terjedelemben fog megjelenni; előfizetési ára egész évre 5 forint, félévre 3 forint. Megrendelése Grill Károly cs. és kir. udvari könyvkereskedése (Budapest, V. Dorottya utca 3. sz.) útján eszközözlendő, ki, mint e folyóiratra nézve bizományosuuk, az előfizetési pénzek átvételére föl van jogosítva.

A folyóirat szellemi részére vonatkozó küldemények a címlapon megnevezett szerkesztőhöz iutézendők.

Értesítjük egyben t. olvasóinkat, hogy az Osváth Imre kir. törvényszéki bíró szerkesztésében Budapestén megjelenő »Telekkönyvi szakközlönyt« mely a telekkönyv, birtokrendezés, telekkönyvi átalakítás, betétszerkesztés és bányatelekkönyv köréből vett kérdések szakavatott fejtegetése révén már harmadik éve oly előnyös módon ösmert, hogy különös ajánlatra nem szorul, a nevezett szerkesztőnek szíves előzékenysége folytán, folyóiratunk előfizetői a rendes ár helyett évi 2 frt 50 krajczár előfizetés mellett rendelhetik meg.

Budapest, 1895. évi márczius hó.

A magyarországi kir. közjegyzők egyletének
központi bizottsága.

